

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Zuzana Salvetová

Proces s generálem Heliodorem Píkou

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.

Katedra právních dějin

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2.6.2017

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Zuzana Salvetová

Ráda bych na tomto místě poděkovala panu prof. JUDr. Janu Kuklíkovi, DrSc. za cenné rady a připomínky při vedení práce. Ráda bych též poděkovala ředitelce Slezského zemského muzea paní Mgr. Janě Horákové za laskavou pomoc a umožnění studia historických materiálů, a v neposlední řadě panu Milanu Píkovi za jeho vyprávění, které mě k psaní této práce v první řadě inspirovalo.

Obsah

1. Úvod	1
2. Historický rámec	3
3. Právní rámec	6
3.1. Ústava 9. Května	7
3.1. Zákon č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů	9
3.2. Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky	10
3.3. Zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu	11
3.4. Zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce	13
3.5. Zákon č. 286/1948 Sb., o Národní bezpečnosti	15
3.6. Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví	16
3.7. Trestněprávní kodexy	17
3.7.1. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon	18
3.7.2. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízením soudním (trestní řád)	19
3.7.3. Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní a zákon č. 89/1950 Sb., trestní řád správní	20
4. Politické procesy	21
4.1. Předchůdci politických procesů	24
4.2. Typologie procesů	27
4.3. Procesy s představiteli armády	30
4.4. Dramaturgie procesů	33
5. Heliodor Píka	39
5.1. Mládí	39
5.2. Druhá světová válka	41
5.3. Po válce	43
6. Proces s generálem Píkou	47
6.1. Vyšetřování	47
6.2. Žaloba	52
6.3. Hlavní líčení	55
6.4. Odvolání	60
6.5. Poprava	61
7. Obnova procesu	63
7.1. Potrestání viníků	67
8. Závěr	70
9. Seznam zkratk	74
10. Použitá literatura	75
10.1. Archivní prameny	75
10.2. Tiskem vydané prameny	75
10.3. Právní předpisy	76
10.4. Internetové zdroje	77
10.5. Monografie a sborníky	77
Resumé	79
Summary	80
Klíčová slova / key words	81

1. Úvod

Jen za první čtyři roky komunistické vlády Československé soudy vynesly 233 rozsudků smrti, z nichž bylo 178 také vykonáno.¹ Mnoho z těchto lidí bylo odsouzeno za činy, které nespáchali, a je smutnou skutečností, že v mnoha případech se jednalo o skutečné osobnosti, o elitu národa. Perzekuce formou politických procesů představuje rozsáhlou a temnou kapitolu minulého režimu, která postihla v podstatě všechny vrstvy obyvatel, ovlivnila životy mnoha lidí a přeneseně celý československý národ.

Proces s generálem Píkou nebyl prvním uskutečněným politickým procesem, nešlo ani o první významnou osobou, kterou komunistický režim nechal odstranit. Generálův osud však v mnohém předznamenává další vývoj a způsob, kterým mělo být nakládáno s politickými odpůrci a jinými nepohodlnými osobami, proto jeho proces považuji za zásadní milník ve vývoji totalitního soudnictví a práva vůbec. O příběhy bezprávi období socialistické totality jsem se zajímala už od svých středoškolských studií, a od chvíle, kdy jsem se poprvé seznámila s příběhem generála Píky, jej považuji za mimořádně otřesný případ zvláště komunistického režimu a nehoráznou křivdu, která je umocněna působením generála Píky v průběhu obou světových válek a jeho zásluhami pro Československý stát.

O osudu generála Píky již byla napsána řada publikací, všechny však byly zpracovány z čistě historického úhlu pohledu, a vzhledem k významu jeho procesu v souvislostech socialistického soudnictví a práva vůbec se domnívám, že zpracování s důrazem na právní stránku věci dosud chybí.

V následujícím textu bych proto ráda nastínila historický vývoj, který vedl k nastolení totalitního režimu na našem území, právní změny, které nástup nového režimu doprovázely, i ty, které následovaly po jeho nastolení. V úvodní části práce bych chtěla dojít k závěru, jakým způsobem se společenské poměry a právní prostředí v poválečných letech proměnily, a jaké procesy umožnily následné nezákonnosti. Po

¹ UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. Dokořán, str. 10.

tomto teoretickém úvodu bych se chtěla zaměřit obecně na politické procesy, jejich charakteristiku a typologii, a popsat obecné zákonitosti, které se uplatnily i v procesu generála Píky. V neposlední řadě bude před rozborem samotného procesu, který je předmětem této práce, nutné alespoň stručně uvést životopis generála. Závěr práce pak tvoří kapitoly, zabývající se rehabilitací nespravedlivě odsouzeného, a potrestáním osob, které se na ukončení jeho života podílely. Studium původních dokumentů i pozdějších publikací bych ráda došla k závěru, v jakých ohledech byly v celém trestním řízení porušeny platné zákony a základní právní zásady, a co tyto nezákonnosti umožnilo.

Je to již téměř osmadvacet let, co byl svržen komunistický režim, a v našem státě po dlouhém období nesvobody nastolena demokracie. Žijeme ve svobodném světě, a časy, kdy tomu bylo jinak, jsou již pro mnohé dávnou minulostí. Pamětníků doby nesvobody ubývá a nezpracovaných témat je stále mnoho. Domnívám se proto, že věnovat se jim je dnes důležitější, než kdy dřív.

„Jsem rád, že další generace historiků, kteří tuto dobu sami neprožili, nepostrádá nadšení zabývat se i touto smutnou kapitolou československých dějin. Stejně jako v mnoha jiných oblastech i zde platí, že práce je víc než badatelů.“²

- Karel Kaplan

² KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 5.

2. Historický rámec

8. května 1945 kapitulací Německa skončila v Evropě druhá světová válka. Pro Československo to znamenalo snovusjednocení a obnovení státu (s výjimkou Podkarpatské Rusi) v původních hranicích před Mnichovskou dohodou. Do Prahy přijíždí za velké slávy prezident Beneš a vláda, zformovaná na základě jednání londýnského exilu pod vedením prezidenta Beneše s Moskevským vedením KSČ v čele s Klementem Gottwaldem. Tyto dvě strany se poprvé sešly k jednání 29. března 1945 v Moskvě, kde uzavřely dohodu o vzniku vlády Národní Fronty Čechů a Slováků. Již při tomto jednání měli převahu komunisté, navíc představitelé londýnského exilu dorazili nepřipravení, a tak výsledek odrážel zejména představy Moskevské skupiny.³ Představitelé domácího odboje byli při sestavování poválečného politického uspořádání opomenuti úplně. Na jednání v Moskvě byl také schválen vládní program, posléze známý jako Košický, který určoval základní zásady budoucí politiky. Vláda, jejímž předsedou byl zvolen komunista Zdeňek Fierlinger a v níž vzhledem k duplicitě Komunistické strany (Česka a Slovenska) drželi komunisté i největší počet křesel, poprvé zasedala 4. a 5. dubna v Košicích, a svou funkci měla vykonávat do prvních řádných voleb. Ty se uskutečnily v květnu 1946 a kandidovat v nich bylo umožněno pouze osmi stranám (po čtyřech za Česko a Slovensko) Národní fronty. Vítězem se stala KSČ, která tak společně s Komunistickou stranou Slovenska získala 40 % mandátů a tím zcela v souladu se zákonem i rozhodující vliv v parlamentu a ve vládě. V té době již měla KSČ přes milion členů a své lidi na mnoha mocensky významných pozicích. Československo se stále více přiklánělo k SSSR, což se plně projevilo ve chvíli, kdy na pokyn Stalina odmítlo účast na Marshallově plánu evropské obnovy, který měl přispět k hospodářské rekonstrukci Evropy, obnově průmyslu a zemědělství a oživení mezinárodního obchodu. Ústavodárné národní shromáždění, vzešlé z voleb roku 1946, mělo mandát pouze na dva roky, a další volby tak byly naplánovány již na jaro 1948.

³ VEBER, Václav. *Osudové Únorové dny*. Nakladatelství Lidové Noviny: Praha, 2008, str. 21.

Nastolený režim bylo sice ještě možné nazývat demokratickým, avšak vývoj zcela jasně směřoval k čím dál tím větší diskontinuitě s první republikou a k nesvobodě. Již od roku 1945 probíhalo znárodnění, vymezené jako jeden z úkolů Košického programu⁴, byla provedena pozemková reforma, měnová reforma a zaváděno plánované hospodářství, čímž se ČSR začala přibližovat ke státům regulované ekonomice socialistického typu. Dosavadní orgány obecní správy nahradily národní výbory, které fungovaly jako nástroj centrálního řízení nejen ekonomiky, ale i celé společnosti. Poté, co byly v roce 1946 národní výbory obsazeny podle výsledků voleb do ÚNS, i v nich, a tedy zároveň na nižších úrovních státní správy, získali převahu komunisté.

Nástup komunistů k moci byl dovršen v únoru 1948. Po řadě střetů a gradujících rozporů mezi členy vlády došlo k definitivnímu vyhocení situace poté, co bylo osm nekomunistických velitelů SNB nahrazeno komunisty. Vláda přijata usnesení, kterým toto rozhodnutí zrušila, avšak komunistický ministr vnitra Nosek jej ignoroval. V reakci na to dvanáct nekomunistických ministrů podalo demisi, přičemž spoléhali na pravomoci prezidenta, který dle platné Ústavy mohl jmenovat úřednickou vládu a vypsat předčasné volby. Demisi však podala menšinová část vlády, a ačkoliv se k ní posléze připojili další dva ministři, bylo už pozdě. Po nátlaku komunistů, hrozících generální stávkou a domácí občanskou válkou, prezident Beneš dne 25. února demisi nekomunistických ministrů přijal a doplnil vládu dle požadavků Gottwalda⁵, čímž byl dovršen nenásilný převrat. 30. května byl nástup komunistů k moci definitivně potvrzen volbami do Národního shromáždění, ve kterých již bylo možné volit jen jednotnou kandidátku Národní fronty, na které 70 % tvořili komunisté a zbytek sympatizující nestraníci nebo příslušníci dalších nekonfliktních stran. Účast u voleb byla povinná, jedinou alternativní možností bylo vhození protestního bílého lístku. Jednotná kandidátka získala přes 89 % hlasů a absolutní nástup komunistů k moci byl potvrzen. 7. června abdikoval prezident Beneš a 14. června byl jeho nástupcem zvolen Klement

⁴ Znárodnění klíčových odvětví národního hospodářství se mělo stát prostředkem obnovení hospodářského života.

⁵ V té době předsedy KSČ, předsedy Národní fronty a místopředsedy vlády.

Gottwald. V Československu bylo zahájeno období totality s označením lidová demokracie, které mělo trvat více než 40 let.

Nezákonností přibývalo, porušování zákonů se brzy stalo běžným jevem každodenního života.⁶ Základní lidská a občanská práva byla redukována na minimum či zcela likvidována. Svobodná politická soutěž byla zrušena a politické strany, jímž bylo dovoleno dále fungovat, sloužily pouze jako reálně nefungující iluze. Politická rozhodnutí se stala nadřazenými právu a justice byla degradována na pouhou služku režimu. Jednou z forem vlády se staly perzekuce, které postihovaly čím dál tím větší množství obyvatel.⁷

⁶ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 20.

⁷ Tamtéž, str. 22.

3. Právní rámec

Po událostech v zimě a na jaře roku 1948 již nic nestálo v cestě otevřenému převzetí moci komunisty. Po květnových volbách ovládla KSČ všechny složky zákonodárné a výkonné moci a mohla začít přetvářet stát podle vzoru SSSR. Bylo rozhodnuto o proměně československého právního řádu tak, aby odpovídal novým poměrům.⁸ Východiskem při tom měla být nová Ústava, ale i další poválečné legislativní změny.

Přípravě nových právních předpisů se komunisté věnovali již před rokem 1948, avšak teprve po únorových událostech nabraly věci spád. V červnu 1948 nabyla účinnosti nová Ústava a v červenci vláda usnesením uložila ministerstvu spravedlnosti, aby do 1. září 1950 vypracovalo a předložilo osnovy nových zákoníků. Tím byla zahájena tzv. právníká dvouletka, jejímž výsledkem mělo být přijetí nových znění všech zásadních zákonů, hmotných, procesních, a rovněž zákonů upravujících organizaci soudnictví, a tím zásadně přetvořen celý právní řád, to vše do dvou let. Základními cíli dvouletky byla unifikace a kodifikace právních norem, zjednodušení a zlidovění právního řádu a jeho přizpůsobení novému společenskému uspořádání.

Na přípravě nových zákonů se podílela Politická komise ministerstva spravedlnosti a dále pro tyto účely v rámci ministerstva spravedlnosti nově zřízený V. odbor – kodifikační, který na nové právní úpravě pracoval společně se stávajícím III. odborem – legislativním a dalšími subkomisemi, vytvářenými ke specifickým úkolům. S žádostí o spolupráci se ministerstvo obrátilo na vybrané vysokoškolské profesory, soudy a státní zastupitelství, ale pro zajištění lidového prvku byli do kodifikačních komisí obsazováni i dělníci nebo odboráři. Na kodifikacích se podílela i další ministerstva a také orgány KSČ.

Právníká dvouletka vytvořila základy pro zásadní změnu československého právního řádu, který se stal nástrojem k prosazování společenských změn a realizaci zájmů nového režimu. Základní právní odvětví byla kodifikována a unifikována, právní úprava zjednodušena a přizpůsobena ideologickým potřebám. Jelikož však nebylo možné čekat

⁸ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 122.

na novou právní úpravu dva roky, a v některých právních odvětvích potřebovali komunisté udělat změny okamžitě, byla bezprostředně po únoru a před dovršením dvouletky přijata celá řada dílčích zákonů, které významným způsobem československé právo pozměnily. O těch z nich, pro účely této práce nejvýznamnějších, upravujících trestní právo, organizaci soudnictví a související instituty, pojednávají následující kapitoly.

3.1. *Ústava 9. Května*

V prvé řadě je však nutné zmínit zákon nejdůležitější. O přípravě nové ústavy bylo rozhodnuto již v roce 1946, kdy bylo zvoleno Ústavodárné národní shromáždění, jehož hlavním úkolem byla její příprava a přijetí. Do té doby formálně platila Ústavní listina z roku 1920, avšak v podobě silně pozměněné pomnichovským vývojem, dekrety prezidenta Beneše a poválečnou legislativní činností.

Přípravou nové ústavy se zabýval pro tento účel v rámci Ústavodárného shromáždění vytvořený ústavodárný výbor, ve kterém byly zastoupeny všechny strany Národní fronty. Podle vládního Budovatelského programu⁹ měla nová ústava vycházet z Ústavy z roku 1920, ale také z poválečných změn. Při její přípravě se silně projevovaly rozpory mezi představami komunistů a ostatních stran, proto byla Ústava komunisty již bez opozice dokončena až po únoru 1948.¹⁰ Přesto stále částečně navazovala na Ústavní listinu z roku 1920 a zachovávala některé prvky parlamentní demokracie. Podle důvodové zprávy Ústava obsahovala dvě složky, *jednu starší, tu, kterou přejímáme z první ústavy [...] a druhou, která je zcela nová a je založena na vymoženostech národní a demokratické revoluce z roku 1944 a 1945.*¹¹

⁹ Budovatelský program, přijatý Národním shromážděním v červnu 1946, byl programem Gottwaldovy vlády, navazujícím na Košický program.

¹⁰ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 118.

¹¹ Důvodová zpráva k Ústavě 9. května. In: GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II, 1945-1960*. Praha: Karolinum, 2006.

Ústava byla jako ústavní zákon č. 150/1948 Sb. jednomyslně přijata všemi přítomnými poslanci¹² Ústavodárného národního shromáždění dne 9. května 1948, prezident Beneš ji však odmítl podepsat. To tak učinil až Gottwald, který se stal prezidentem po Benešově abdikaci. Účinnosti Ústava nabyla dne 7. června 1948.

V úvodním prohlášení Ústava proklamuje rozhodnutí československého lidu *vybudovat osvobozený stát jako lidovou demokracii, která nám zajistí pokojnou cestu k socialismu*. Lid je podle prohlášení rozhodnut *bránit všemi svými silami vymoženosti národní a demokratické revoluce, a to proti veškerým snahám domácí i zahraniční reakce*. Prohlášení dále popisuje letitý boj československého lidu *s feudálními vykořisťovateli a s německou dynastií Habsburků za své sociální i národní osvobození*. Tento boj a úsilí o zavedení nového, socialistického společenského řádu, byly podle něj zmařeny prvorepublikovými kapitalisty a velkostatkáři, kterým se podařilo *přivést k vítězství kapitalistické hospodářské zřízení se všemi jeho zly*, avšak poté, co za druhé světové války lid povstal k boji za osvobození, vyvrcholil tento v národní a demokratickou revoluci. V závěru prohlášení proklamuje, že tato Ústava dává pevný podklad právnímu řádu lidové demokracie. Prohlášení tak odráželo skutečnost, že tento právní předpis se měl stát základem dalších změn právních i společenských.

Ústava 9. května zrušila Ústavní soud a neobnovila Senát, parlament byl proto nadále jednokomorový. V oblasti občanských práv byl kladen důraz zejména na práva sociální. V úpravě slovenských orgánů došlo k zavedení asymetrického systému, kdy vedle společných orgánů celostátních stály orgány slovenské, které v české části státu neměly svůj ekvivalent.

Dle článku III. Ústavy stát občanům zaručuje základní občanská práva a svobody, včetně nových práv, jako právo na vzdělání, na práci, na odpočinek po práci, apod. Zároveň byly v tomto článku nově vymezeny i dvě občanské povinnosti, a to povinnost práce ve prospěch celku a povinnost obrany státu.

¹² Přítomných bylo 246 z celkového počtu 300 poslanců, kteří byli v roce 1946 zvoleni, někteří ze zbylých poslanců po únoru 1948 emigrovali či se vzdali mandátu, jiní byli zatčeni.

Jak již bylo řečeno, Ústava i přes okolnosti svého vzniku stále částečně navazovala na demokratickou Ústavní listinu 1920. Ve skutečnosti však po jejím přijetí stále zesiloval rozpor mezi ústavou de iure a de facto, když byla ústava obcházena a její ustanovení, zejména v části týkající se občanských práv, nebyla dodržována. Ve státě fakticky nefungovala Ústavou proklamovaná dělba moci, když veškerá významná rozhodnutí vytvářely v první řadě orgány KSČ a neexistovalo nezávislé soudnictví. To bylo navíc dále oslabeno článkem XI. Ústavy, podle nějž byli soudci vázáni nejen zákony, ale celým právním řádem a tudíž i podzákonnými předpisy dalších orgánů státní moci, vůči kterým tak soudy de facto ztratily nezávislost.

Ústava byla dále v letech 1948 až 1950 doplňována a měněna, a tím přibližována sovětskému vzoru.¹³ Měnila se zejména ustanovení týkající se voleb, soudnictví nebo státního občanství. Přes rozpor mezi stavem proklamovaným Ústavou a stavem skutečným však Ústava zůstala v platnosti až do roku 1960, kdy byla nahrazena novou.¹⁴

3.1. Zákon č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů

Již brzy po volbách, v červenci 1948, byl přijat krátký zákon č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů. Tento právní předpis obsahoval pouze čtyři paragrafy, zato však zásadního významu. § 1 stanoví: *Opatření akčních výborů nebo opatření učiněná na jejich návrh nebo na jejich místě, k nimž došlo v době od 20. února 1948 do dne počátku účinnosti tohoto zákona a která směřovala k ochraně nebo k zabezpečení lidově-demokratického zřízení nebo k očištění veřejného života, jsou po právu, a to i v těch případech, kde by jinak nebyla v souladu s příslušnými předpisy.* Další paragrafy pak toto ustanovení upřesňují a doplňují. Tento stručný zákon tak retroaktivně zlegalizoval postup akčních výborů Národní fronty, které vznikly během únorové ústavní krize na základě vyhlášky ministerstva vnitra na všech úřadech,

¹³ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 120.

¹⁴ Zákonem č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

v továrnách, v obcích, ale i v parlamentu nebo v advokátní komoře, a jejichž úkolem bylo očistit veřejný život od odpůrců komunistické strany. Akční výbory politicky nepřijatelným a nepohodlným osobám ukončovaly pracovní poměry a odvolávaly je z funkcí, a to zcela bez právního základu. Ke zpětné konvalidaci tohoto bezpráví došlo až přijetím zákona č. 213/1948 Sb.

3.2. Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

K první vlně perzekucí odpůrců režimu po únoru 1948 byly ještě použity dosavadní právní normy, zejména pak prvorepublikový zákon na ochranu republiky z roku 1923.¹⁵ Tento zákon obsahoval trestné činy ve třech hlavách, nazvaných úklady o republiku; poškozování republiky a útoky na ústavní činitele; ohrožování míru v republice a vojenské bezpečnosti její.

Prvorepublikové prostředky však nebyly dostačující, přestože již tato zákonná úprava byla ohýbána a přizpůsobována potřebám nového režimu, *stát budující na zásadách socialistických, nemůže ke své ochraně vystačit se zákonem, který byl zaměřen k ochraně státu budujícího na základech zcela jiných*,¹⁶ a tak byl narychlo připraven a už v říjnu 1948 přijat zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Tento zákon z původního prvorepublikového zákona vycházel, avšak vedle tohoto základu se v něm odrážely vlivy a potřeby nového režimu.

Nový zákon upravoval tři skupiny trestných činů; proti státu, proti vnitřní bezpečnosti státu a proti mezinárodním vztahům republiky. Ke skutkovým podstatám, které obsahoval i zákon na ochranu republiky z roku 1923, přibyl trestný čin velezrady, za který bylo možné uložit trest smrti, trestný čin sabotáže nebo ohrožení jednotného hospodářského plánu, novinkou byl také trestný čin nedovoleného opuštění republiky, neuposlechnutí výzvy k návratu a poškozování zájmů republiky v cizině. Zákon přitom používal nejednoznačné formulace umožňující extenzivní výklad, pomocí něž mohla být pod skutkové podstaty zahrnuta celá škála protistátního jednání. Trestní sazby byly

¹⁵ Zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky.

¹⁶ *Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 231/1948 Sb., zákon na ochranu lidově demokratické republiky.* Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0094_01.htm, cit. 9. 2. 2017.

zvýšeny a pro řadu deliktů byl nově zaveden trest smrti, kriminalizována byla i jednání, která byla dříve beztrestná.

Zákon na ochranu lidově demokratické republiky se, společně se zákonem o státním soudu, v letech bezprostředně následujících po svém přijetí, stal hlavním nástrojem trestní represe, když podle něj bylo odsouzeno téměř 26 000 lidí.¹⁷

Obsah zákona byl poté z velké části převzat do trestního zákona z roku 1950.

3.3. Zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu

Zákon o státním soudu byl přijat společně se zákonem na ochranu lidově demokratické republiky, a bezprostředně na něj navazoval. Zřídil se jím Státní soud se sídlem v Praze, kterému náleželo rozhodovat o některých trestných činech podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky, a to o těch, za které bylo možné uložit trest smrti nebo trest odnětí svobody delší než deset let, nebo v případě, že to navrhl veřejný žalobce. Tím se Státní soud stal nejdůležitějším soudním orgánem pro vedení politických procesů. Po přijetí trestního zákona v roce 1950 se pak působnost státního soudu omezila pouze na hlavu I. tohoto zákona, avšak do té doby již před ním proběhla řada politických procesů.

Státní soud byl zřízen jediný pro území celé republiky, s pravomocí vztahující se i na osoby podrobené jinak vojenské soudní pravomoci a osoby mladistvé. Jednotný soud byl odůvodněn potřebou jednotného rozhodování a specializace soudců.¹⁸ Zákon počítal se soudci z lidu a rovněž ponechával institut vyšetřujícího soudce, který se uplatnil v platném trestním řádu z roku 1873. Úkolem vyšetřujícího soudce byl dohled nad úkony pracovníků bezpečnosti, provádění znaleckých důkazů a rozhodování o vazbě. Vyšetřující soudci však byli v rozporu s platným právem zrušení rozhodnutím ministerstva spravedlnosti v dubnu 1949 a jejich pravomoci přešly na StB, jejíž činnost nadále nepodléhala jakékoliv justiční kontrole. Tím byl odstraněn důležitý nezávislý

¹⁷ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK Lukáš; BOŠTÍK Martin; STARÁ Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvléle komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 25.

¹⁸ *Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 232/1948 Sb., o Státním soudu*. Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0095_01.htm_cit.9.2.2017.

mezičlánek mezi bezpečností a prokuraturou, který mohl zajistit objektivní posouzení viny obžalovaného.

Novinkou, zavedenou tímto zákonem, byl též institut řízení proti nepřítomnému, proti němuž bylo možné konat trestní řízení, vynést rozsudek, a pokud to povaha trestu připouštěla, i vykonat trest. Zařazení tohoto ustanovení bylo odůvodněno tím, že *veřejný zájem bude někdy vyžadovat, i kdyby nebyla naděje na výkon trestu, aby vina pachatele byla zjištěna a aby se tak dostalo jeho činu veřejného odsouzení.*¹⁹ V případě, že by byla příslušnost státního soudu nebo přípustnost obžaloby sporná, a to tak, že by z hlavního přelíčení mohlo sejít, neměl Státní soud vůbec rozhodovat.²⁰ Smyslem řízení před Státním soudem byl odsuzující rozsudek a následný odstrašující vliv na veřejnost, zproštění obžaloby nebo vůbec výsledek procesu ve prospěch obžalovaného nebyl žádoucí. Procesy přes Státním soudem měly být pro veřejnost *dokladem o existenci různých protistátních živlů, [...] dokumentovat, že slova o zostřeném třídním boji nejsou žádnou frází.*²¹ Ze Státního soudu společně s prokuraturou měla být vybudována *pevnost proti reakci.*²²

Zákon o státním soudu zřídil rovněž státní prokuraturu, jejímž úkolem bylo u Státního soudu reprezentovat veřejnou žalobu. Dosavadní orgány státního zastupitelství začaly být přetvářeny v nástroj pro plnění *úkolů diktatury proletariátu*²³, prokuratura jako *strážkyně socialistické zákonnosti* získala silnější postavení, když mohla v jakémkoliv stádiu vstoupit do civilního řízení, vykonávala dozor nad zákonností, apod. Obhajobu mohli v procesu před Státním soudem vykonávat pouze obhájci zapsaní ve zvláštním seznamu, který byl veden podle vztahu ke KSČ; obhájci, kteří se snažili své klienty

¹⁹ *Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 232/1948 Sb., o Státním soudu.* Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0095_01.htm, cit. 9. 2. 2017.

²⁰ *Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 232/1948 Sb., o Státním soudu.* Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0095_01.htm, cit. 9. 2. 2017.

²¹ Směrnice pro nové zpravodajství o soudní činnosti. In: ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav; BABKA, L. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, str. 232.

²² Zápis z porady o činnosti Státního soudu a Státní prokuratury. In: ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 105.

²³ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989.* Praha: Linde, 2009, str. 650.

skutečně hájit, byli vyškrtnuti. Dle JUDr. Váhaly *obhájci byli určováni po náležitém prověřování a doporučení, což však nebránilo tomu, aby byli ze seznamu škrtnuti po sebemenším pokusu vracet se ke starému způsobu obhajoby.*²⁴ Jejich role se zcvrkla na žádání o shovívavost a mírný trest, víc pro své klienty dělat nemohli. Koncem roku 1948 byla také otevřena nová právnická škola pracujících při ministerstvu spravedlnosti, kde bylo možné právní vzdělání získat za pouhý jeden rok. Z této školy a jiných podobných rychlokurzů vycházeli soudci z lidu a dělničtí prokurátoři bez patřičného vzdělání, kteří nahradili *nepřátelské a politicky nespolehlivé* vyloučené osoby.²⁵ Rozhodování soudů se dostalo plně pod kontrolu prokuratury a KSČ, jejímiž byli soudci převážně členy.

Právě před Státním soudem proběhla řada vykonstruovaných politických procesů, včetně procesu s generálem Píkou, se skupinou Milady Horákové nebo s Rudolfem Slánským, celkově před ním podle Šimánkové a Vorla do roku 1952 bylo pro protistátní činnost souzeno 27 tisíc osob²⁶ a 189 odsouzeno k trestu smrti.²⁷

Proces před státním soudem se až do přijetí nového trestního řádu v roce 1950 řídil rakouským zákonem č. 119/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.

3.4. Zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce

Úpravou s trestním právem úzce související byl zákon č. 247/1948 Sb., který uzákonil tábory nucených prací. Tento zákon byl přijat již v říjnu 1948, uspišen potřebou pracovních sil pro doly a těžký průmysl, ale také potřebou postihu projevů nespokojenosti v souvislosti se smrtí prezidenta Beneše.²⁸ Tyto tábory přitom již de facto na základě nařízení SNR existovaly od března 1948 na Slovensku.

²⁴ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliodora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 139.

²⁵ Po únoru 1948 bylo z funkce odstraněno asi 10% soudců (KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 657).

²⁶ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 174.

²⁷ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav; BABKA, L. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, str. 237.

²⁸ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 166.

Do táborů nucených prací měly být podle tohoto zákona umístovány osoby mezi 18 a 60 lety věku, které se vyhýbají práci nebo ohrožují výstavbu lidově demokratického zřízení nebo hospodářský život a dále osoby odsouzené na základě zákona na ochranu lidově demokratické republiky a dalších zákonů. Tyto osoby měly být v TNP *vychovány k práci jako občanské povinnosti* a mělo být využito *jejich pracovních schopností k prospěchu celku*, přičemž se jim mělo dostat *mravní, odborné a osvětové výchovy*. O zařazení a délce pobytu v TNT měly rozhodovat tříčlenné komise, jmenované krajskými národními výbory. Tyto komise pak mohly rozhodnout i o uložení dalšího (dodatečného) postihu, a to vyklizení bytu, odnětí živnostenského oprávnění, zavedení národní správy do majetku nebo zákazu či určení místa pobytu osoby po propuštění z tábora. Do TNT tak bylo možné nepohodlnou osobu zařadit zcela bez soudního řízení, ale i bez provinění, z čistě preventivních důvodů. Délka pobytu byla zákonem stanovena na tři měsíce až dva roky, avšak mohla být opakovaně prodlužována. Právní podklad pro zařazování do TNT byl změněn přijetím trestního zákona v roce 1950, který ve svém § 36 umožnil, že *ten, kdo trestným činem projevil nepřátelství k lidově demokratickému řádu a za výkonu trestu neprokázal svou prací a svým chováním polepšení opravňující k naději, že povede řádný život pracujícího člověka, může být po odpykání celého trestu dočasně odnětí svobody zařazen do tábora nucené práce na tři měsíce až dvě léta*. Dalším podkladem se stal trestní zákon správní, který ve svém § 12 umožnil uložit výkon trestu odnětí svobody i náhradního trestu odnětí svobody za nedobytnou pokutu v TNT v případě, že *je ze způsobu spáchání přestupku patrné, že jím byl nebo měl být projeven nepřátelský postoj lidově demokratickému řádu republiky nebo k její socialistické výstavbě*.

Jen do poloviny roku 1949 bylo zřízeno 15 táborů a další v následujících letech.²⁹ Podmínky v táborech byly špatné, práce těžká a často nebezpečná. Celý systém TNT přesto fungoval až do roku 1954, kdy byl zrušen.

Kromě TNT právní řád umožňoval též zařazení do táborů pro výkon trestu odnětí svobody a donucovacích prací. Tato zařízení však již byla vězeňskými zařízeními,

²⁹ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 167.

do kterých bylo možné osobu zařadit pouze na základě soudního rozhodnutí, a to za účelem umožnění vězni, *aby se po propuštění začlenil do řádu pracujících.*³⁰

Dalším podobným útvarem byly pomocné technické prapory, vojenské jednotky pro politicky nespolehlivé, kteří v rámci vojenské služby pracovali v dolech, hutích a na stavbách.³¹

3.5. Zákon č. 286/1948 Sb., o Národní bezpečnosti

Sbor národní bezpečnosti nahradil provorepublikové četnictvo, státní a obecní policii v Československu roku 1945, kdy byl návrh na založení tohoto nového bezpečnostního sboru schválen vládou v Košicích. SNB se v základu členil na uniformovanou část - Veřejnou bezpečnost a neuniformovanou Státní bezpečnost. Zákonem byl poprvé upraven již v roce 1947, ale po únoru 1948 bylo nutné jej nově upravit a přizpůsobit nastupujícímu režimu. Při předkládání zákona bylo zdůrazňováno, že zatímco zákon z roku 1947 byl přijat jako kompromis, tato právní úprava je již zcela v režii zastánců *pokrokového názoru na národní bezpečnost.*³²

Úkolem SNB jakožto výkonného orgánu ministerstva vnitra a krajských a okresních národních výborů bylo *chránit lidově demokratické zřízení, střežit státní hranice, zajistit bezpečnost osob a majetku a udržovat veřejný pořádek.*³³

SNB a zejména pak StB, jako její vyšetřovací a zpravodajská složka, se stala významným nástrojem komunistů v uplatňování represí. Mezi běžné metody její práce patřily nezákonné vyšetřovací a vyslyšací postupy jako provokace, mučení a psychické týrání. Jak uvádí Utitz, metody, používané (nejen) StB byly srovnatelné a někdy zcela shodné s metodami nacistů.³⁴

³⁰ § 32 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

³¹ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 169.

³² *Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 286/1948 Sb., o národní bezpečnosti*. Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0158_00.htm, cit. 9. 2. 2017.

³³ Tamtéž.

³⁴ UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. Dokořán, sr. 11-12.

3.6. *Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví*

Dalším pounorovým předpisem, upravujícím soudní řízení, byl zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Tento předpis upravoval řízení trestní i civilní, a jakožto přechodná úprava měl platit do přijetí jednotných civilních a trestních řádů. Jeho účelem bylo zjednodušit soudní řízení, které bylo dle komunistů do té doby složité, nepředvídatelné a nadto nákladné.³⁵ Zákon o zlidovění soudnictví měl tento stav zlepšit zejména prostřednictvím změny a zjednodušení soudní organizace, zavedení soudců z lidu, omezení rozhodování samosoudců, odstranění formalismu a zlevnění soudnictví.

Soudní organizace byla tímto zákonem skutečně podstatně zjednodušena a přizpůsobena krajskému zřízení, když byla zrušena řada specializovaných soudů a zavedena třístupňová soudní soustava. Rovněž soudní řízení se z trojinstančního změnilo na dvojinstanční. Vedle trojinstanční soustavy soudů zákon zřídil okresní a krajské prokuratury v sídlech okresních a krajských soudů.

Za účelem zlidovění soudnictví zákon zavedl novinku v podobě soudců z lidu, kteří měli v senátech většinu a rovný hlas se soudci profesionálními. Soudci z lidu byli povoláváni u okresního soudu okresním národním výborem, u krajského soudu krajským národním výborem a u Nejvyššího soudu vládou. Soudcem z lidu se mohl stát občan ve věku 30 - 60 let, občansky bezúhonný, státně spolehlivý a oddaný lidově demokratickému zřízení. Soudci z lidu měli do řízení vnést třídní přístup, zatímco profesionální soudci měli zajistit odbornou stránku věci.³⁶ Na základě tohoto zákona byl vytvořen sbor asi 20 tisíc soudců z lidu, mezi nimiž bylo 70 % členů komunistické strany. V trestních věcech rozhodovali soudci vždy v senátech, a to v počtu závislejícím na výši trestu, který bylo možné za trestný čin, o němž bylo rozhodováno, uložit. Soudci z lidu působili dokonce i u Nejvyššího soudu, a i tam měli v senátu převahu nad soudci profesionály. Jediným případem, kdy počet profesionálních soudců nad soudci z lidu převažoval, bylo řízení o stížnosti pro zachování zákona.

³⁵ *Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.* Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0160_04.htm, cit. 9. 2. 2017.

³⁶ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989.* Praha: Linde, 2009, str. 635.

Zákon o zlidovění soudnictví byl zrušen v roce 1961, avšak jeho principy zůstaly základem socialistického soudnictví i nadále.

3.7. *Trestněprávní kodexy*

Nová úprava trestního práva, jakožto jedné z nejdůležitějších součástí lidově demokratického právního řádu, patřila mezi klíčové úkoly právnické dvouletky. V programovém prohlášení vlády Antonína Zápotockého, předloženém Národnímu shromáždění 1. června 1948 bylo uvedeno, že *nové trestní právo bude chránit zájmy pracujících, jejich budovatelské úsilí a plody jejich práce.*³⁷ Kodexy trestního práva se měly stát *pomocníkem při budování socialismu a účinnou zbraní proti nepřátelům republiky.*³⁸ V tomto duchu byly připravovány základní trestně právní normy a také již dříve přijaté dílčí trestní předpisy (viz předchozí kapitoly), v důsledku čehož se trestní právo stalo účinným nástrojem k postihování politických oponentů a jiných osob režimu nepohodlných. Trestní právo mělo být zpracováno s ohledem na zkušenosti práva sovětského, kodifikační komise vycházely ze sovětského trestního zákona a zákona o soudní organizaci a procesu, nad sovětskými předpisy a právními zásadami však byla vedena diskuze a v případě potřeby byla volena odchylná úprava odpovídající československým podmínkám.³⁹

Až do přijetí nových trestních zákonů, vzešlých z dvouletky, byly v platnosti rakouské kodexy: rakouský trestní zákon z roku 1852 a vojenský trestní zákon z roku 1855, trestní řád z roku 1873.⁴⁰ Podle těchto zákonů, s úpravami provedenými dílčími zákony

³⁷ Úvodní řeč zpravodaje poslance dr. Kokeše na schůzi Národního shromáždění dne 11. 7. 1950. *Stenoprotokol ze schůze Národního shromáždění dne 11. 7. 1950*. Dostupné (online) na: <http://psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/046schuz/s046001.htm>, cit. 9. 2. 2017.

³⁸ Úvodní řeč zpravodaje poslance dr. Kokeše na schůzi Národního shromáždění dne 11. 7. 1950. *Stenoprotokol ze schůze Národního shromáždění dne 11. 7. 1950*. Dostupné (online) na: <http://psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/046schuz/s046001.htm>, cit. 9. 2. 2017.

³⁹ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK; Lukáš. KUKLÍK; Jan. ŠOUŠA; Jirí a kol. *Právnická dvouletka*. Praha: Auditorium, 2014, str. 205.

⁴⁰ Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích; zákon č. 19/1855 ř.z., vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech; zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.

z předcházejících dvou let, byla vedena celá řada politických procesů, včetně procesu s generálem Píkou.

Trestní zákon, trestní řád, trestní zákon správní a trestní řád správní byly Národním shromážděním přijaty dne 12. července 1950 a všechny nabyly účinnosti 1. srpna 1950.

3.7.1. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Dle § 1 *trestní zákon chrání lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce a vychovává k dodržování pravidel socialistického soužití. Účelem trestu je podle § 17 a) zneškodnit nepřátele pracujícího lidu, b) zabránit pachateli v dalším páchání trestných činů a vychovávat ho k tomu, aby dodržoval pravidla socialistického soužití, c) působit výchovně na ostatní členy společnosti. V realitě zcela nerespektovaným ustanovením se pak stal odstavec 2 tohoto paragrafu, který stanoví, že výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost.*

Trestní zákon nepřejal z rakouského práva tripartici deliktů (zločin – přečin – přestupek) a nahradil pojem „zločin“ pojmem „trestný čin“, přičemž se přiklonil k jeho materiálně-formálnímu pojetí, když v § 2 stanoví, že *trestným činem je jen takové pro společnost nebezpečné jednání, jehož výsledek uvedený v zákoně pachatel zavinil*. Toto ustanovení v praxi znamenalo, že pokud byly naplněny znaky skutkové podstaty, ale jednání nepředstavovalo nebezpečí pro společnost, vůbec se nejednalo o trestný čin, a v případě společenské nebezpečnosti pouze nepatrné mohlo být od trestního stíhání upuštěno. Tresty byly rozděleny na tresty hlavní, které představoval v první řadě trest smrti, dále trest odnětí svobody a nápravná opatření, a tresty vedlejší, které mohly být ukládány pouze společně s tresty hlavními. Jako trest vedlejší zavádí zákon nově například trest ztráty státního občanství. Při výměře trestu měl soud dle § 19 přihlídnout k *stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, k míře zavinění, k osobě pachatele, zejména k možnosti jeho nápravy [...]*. Výměry trestů byly často doslova drakonické a v rozporu se zásadou humanismu, zejména za mnohé trestné činy v hlavě první zvláštní části (trestné činy proti základům republiky) bylo možné uložit jedině trest smrti. V trestních sazbách byly výrazné rozdíly, v souladu s hodnotovou orientací zákona bylo například v některých případech možné uložit vyšší trest za majtkový trestný čin než za trestný čin proti životu a zdraví.

Řazení hlav zvláštní části trestního zákona rovněž vypovídá o důležitosti, která byla přikládána jednotlivým chráněným zájmům, když hlavu první představují trestné činy proti republice. V této hlavě je mimo jiné zařazen nový trestný čin opuštění republiky, kterého se dopustí ten, kdo bez povolení opustí území československé republiky. V dalších hlavách následují trestné činy hospodářské, trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, trestné činy obecně nebezpečné, trestné činy proti rodině a mládeži a až v hlavě šesté trestné činy proti životu a zdraví. Skutkové podstaty trestných činů jsou často formulovány způsobem, umožňujícím velmi extenzivní výklad, prostřednictvím kterého docházelo k zneužívání trestního práva k postihu nepohodlných osob.⁴¹

Vedle vyloženě politických trestných činů byla třídně interpretována i běžná kriminalita a v souvislosti s tím byla zdůrazňována výchovná funkce trestního práva.⁴² Trestní zákon dále poskytoval ochranu nejen zájmům vlastního státu, ale i SSSR a dalších států východního bloku.

3.7.2. Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Dílejší změny v trestním řízení soudním zavedly již předpisy, přijaté v průběhu roku 1948 (viz předchozí kapitoly), teprve trestní řád však přinesl komplexní úpravu trestního práva procesního, když nahradil dosavadní právní úpravu, zejména rakouský trestní řád z roku 1873. Základními body tvorby tohoto kodexu byla snaha o unifikaci, zjednodušení, větší srozumitelnost a zlidovění trestního práva procesního.⁴³ V trestním řádu se nadto více než v trestním zákoně projevila inspirace sovětským právem.⁴⁴

Dle § 1 trestního řádu je účelem tohoto zákona upravit *řízení v oboru trestního soudnictví tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona potrestáni*. Dále § 1 stanoví, že *pomáhat k dosažení tohoto účelu je právem a povinností*

⁴¹ GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné*. In: BOBEK, Michal MOLEK, Pavel ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Masarykova Univerzita: Brno, 2009, str. 554.

⁴² KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 163.

⁴³ BLÁHOVÁ, Ivana; BLÁŽEK; Lukáš. KUKLÍK; Jan. ŠOUŠA; Jiří a kol. *Právníková dvouletka*. Praha: Auditorium, 2014, str. 224.

⁴⁴ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 158.

každého občana. Projednávání věcí se má dít tak, aby vychovávalo občany k ostražitosti vůči nepřátelům pracujícího lidu a jiným rušitelům jeho budovatelského úsilí a k plnění občanských povinností. Již z úvodních ustanovení je tedy zřejmé, jaká byla dle komunistů úloha trestního řízení, které mělo být zprostředkováno veřejnosti tak, aby byla náležitě poučena a vychovávána a třídní nepřátelé zastrašeni.

Trestní řád zejména upravil jednotlivá stadia trestního řízení, z čehož přípravné řízení svěřil do výlučné pravomoci prokurátora, osoby s rozhodující rolí v celém trestním řízení. Práva obžalovaného výrazně omezil, nadto v něm nebyla vyjádřena zásada presumpce nevinny, a to ani implicitně, neobsahoval ani institut formálního sdělení obvinění.

3.7.3. Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní a zákon č. 89/1950Sb., trestní řád správní

Stejně jako v případě práva trestního, i v oblasti správního práva docházelo k významným změnám už mezi lety 1945-1948. Mezi předpisy obsahující úpravu přestupků lze zařadit retribuční dekrety (viz kapitolu 4.1) a také dekrety upravující konfiskaci. Po vzniku národních výborů přešla správně trestní pravomoc na ně, zejména pak na okresní národní výbory.

Kodifikace trestního práva správního, doplňující právo trestní, patřila taktéž k důležitým úkolům právnické dvouletky. Podle trestního zákona správního byly postihovány přestupky, jakožto méně závažné formy společensky nebezpečných jednání. Trestní zákon správní navazoval na zákony, vydané po roce 1945, které umožňovaly trestání správních deliktů národními výbory, postup řízení před nimi (resp. před jejich trestními komisemi) upravil trestní řád správní. Trestní řád správní svěřoval v neprospěch trestaného národním výborům rozsáhlé pravomoce, které byly omezeny až v roce 1953.

Účelem trestního zákona správního, bylo, vyjádřeno v jeho § 1, chránit *lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce* a vychovávat *k dodržování pravidel socialistického soužití*. Jako hlavní tresty za přestupky byly stanoveny odnětí svobody, veřejné pokárání a pokuta, při vyměře trestu mělo být přihlíženo k míře společenské nebezpečnosti.

4. Politické procesy

Politickými procesy se rozumí procesy, v nichž výsledek neurčuje nezávislá justice, nýbrž politická moc. Společnými znaky těchto procesů je jejich konání na politickou objednávku vládnoucích osob, porušování práva na obhajobu a rovnosti stran, vynucování přiznání, falšování důkazů, dezinterpretace výpovědi obžalovaného a v neposlední řadě propagandistické využití. Prostřednictvím takových procesů byly komunistickým režimem (resp. jeho představiteli) páčány justiční vraždy v podobě trestů smrti, udělených nevinným, a likvidovány osoby režimu nepohodlné.

Komunistická strana začala s kategorizací a označováním třídních nepřátel již během druhé světové války, po únoru 1948 pak začala vytvářet seznamy konkrétních potenciálně nepřátelských osob.⁴⁵ Definice třídního nepřítele se přitom postupem času rozšiřovala a měnila dle aktuálních potřeb, patřili mezi ně příslušníci buržoazie, velkostatkáři, živnostníci, představitelé církve nebo armády, a samozřejmě političtí oponenti; za třídního nepřítele mohl být označen zkrátka každý, kdo se komunistům nehodil.

Po únoru 1948 sílil diktát z Moskvy, který nakazoval zahájit procesy s nepřáteli stejně, jako probíhaly v SSSR ve 30. letech. Za tímto účelem byli do Československa vysláni i sovětské poradci, aby s přípravou procesů pomohli. Vedle účinného nástroje proti nepohodlným osobám a k upevnění nastoleného režimu měly procesy zejména funkci zstrašovací, potrestání měla být exemplární a procesy měly prostřednictvím masivní medializace veřejnost odradit od jakéhokoliv projevu nesouhlasu s vládnoucí mocí. Kdo se snažil proti režimu bojovat, stal se obětí perzekuce. Jak uvádí Kaplan a Paleček, *Většina obyvatel se vnitřně s režimem sice nesmířila, avšak snažila se najít své místo v nových poměrech, učila se v nich žít.*⁴⁶

⁴⁵ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK, Lukáš; BOŠTÍK, Martin; STARÁ, Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 33.

⁴⁶ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 31.

Nebyli to pouze samotní nespravedlivě odsouzení, kteří byli politickými procesy postiženi, ale i jejich rodiny a blízcí, kteří, pokud nebyli přímo sami uvězněni, pak alespoň vyslýcháni a sledováni, trpěli stigmatizací, zákazy studia, výkonu odpovídajícího zaměstnání, apod. Odsouzení pak byli režimem postihováni i po své propuštění či rehabilitaci.

Jedním z hlavních znaků politických procesů je zneužívání práva. Režim byl nucen pro udržení iluze zákonnosti alespoň ze začátku postupovat dle zažitého systému právních norem.⁴⁷ Tento byl však postupně (viz kapitolu 3.) měněn, upravován a ohýbán tak, aby lépe vyhovoval potřebám režimu. Obžalování byli souzeni nejprve podle prvorepublikového zákona na ochranu republiky, poté podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky a po přijetí trestního zákona v roce 1950 podle něj. Každý z těchto zákonů přitom oproti předchozí úpravě rozšiřoval katalog trestných činů a byl koncipován přísněji, než předchozí. Přesto ani nově přijaté právní předpisy, zejména procesní, nebyly dodržovány a docházelo tak k rozporům mezi právem *de iure* a *de facto*. Trestní právo se z práva ochraňujícího zájmy lidí a společnosti stalo služkou vládnoucích osob, nástrojem k udržení moci a prostředkem k odstranění osob nepohodlných.

Významnou roli v politických procesech hrála také aplikace práva, při níž byla jako měřítko používána třídní příslušnost, argumentovalo se společenským zájmem, socialistickým soužitím apod.⁴⁸ U soudů se uplatňoval přístup tzv. volné aplikace práva, zdůrazňující předpokládaný účel zákona, který byl důležitější než samotný text právního předpisu.⁴⁹ Znění zákonů tak bylo zredukováno na nedůležitý podklad, z něž bylo možné dojít k libovolnému výsledku, a to ve smyslu názoru, že ani právní předpisy nesmí být překážkou likvidace třídních nepřátel.⁵⁰

⁴⁷ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK, Lukáš; BOŠTÍK, Martin; STARÁ, Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 18.

⁴⁸ Tamtéž, str. 31.

⁴⁹ Tamtéž, str. 32.

⁵⁰ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 97.

Pro komunistický režim bylo od začátku zásadní dosáhnout úplné kontroly justice, což se často dělo prostřednictvím zdánlivé demokratizace, jako bylo například zavedení institutu soudců z lidu. Soudci z lidu ve skutečnosti více než jako prvek větší spravedlnosti sloužili jako politická kontrola nad „starými“ profesionálními soudci a prostředek ideologického ovlivnění procesů žadáním směrem. Z původních soudců byli ti nepřátelští a politicky nespolehliví odstraněni a byla zahájena výchova nových, kádrově vyhovujících.⁵¹ Soudcovská nezávislost byla od začátku odmítána, což Gottwald jasně vyjádřil už v roce 1946, kdy prohlásil, že *Soudce musí soudit podle zákona s přihlédnutím k mínění lidu a stanovisku vlády.*⁵² Ústava 9. května sice proklamovala nezávislost soudců, avšak realita byla v tomto případě skutečně jiná. Soudní proces byl zejména ve významných případech jen předem připraveným divadlem s výsledkem, určeným KSČ. Podle slov bývalého soudce Státního soudu JUDr. Pavla Vítka k procesu s generálem Píkou: *„Strana rozhodovala o trestech i vině, soud o tom nerozhodoval, vše bylo domluveno a rozhodnuto předem bezpečnostní pětkou a tak to bylo i v tomto případě, kdy se udělalo hlavní líčení, ve kterém vystupovali právníci, ale všechno již bylo rozhodnuto dopředu.“*⁵³

Rozhodující úlohu v trestním řízení převzal prokurátor, jehož návrhu se měl soudce držet, advokáti na druhé straně již neměli v první řadě hájit zájmy klienta, ale společnosti, a nesměli používat argumentaci, která by byla, ač ve prospěch obviněného, nepřátelská vůči státu.⁵⁴

Politické procesy měly upevnit režim a nastolený politický systém a zbavit jej nepřátel a nepohodlných osob. Jejich úkolem bylo prokázat, že za společenské problémy mohou třídní nepřátelé, kteří budou patřičně potrestáni. Procesy přispívaly k atmosféře strachu a podezírání, právní nejistotě, a tím k pasivitě obyvatel a úniku z veřejného života,

⁵¹ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav; BABKA, L. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, str. 72.

⁵² K. Gottwald, *Za socialistický stát a právo*, e.d., s. 79. Citováno podle KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989.* Praha: Linde, 2009, str. 661.

⁵³ z Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7.12.1999 sp. zn. 7 Tz 179/99. Dostupné (online) v Aspi pod ID JUD21762CZ, cit. 1.6.2017.

⁵⁴ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989.* Praha: Linde, 2009, str. 662.

potlačení kultury, ztrátě hodnot a celkové degradaci společnosti.⁵⁵ Politické procesy tak měly ve svém souhrnu negativní vliv na celé Československo, a to na mnoho let po jejich konání.

4.1. Předchůdci politických procesů

Již během řešení únorové ústavní krize začali komunisté hledat nepřátele v Národní frontě. K jejich odhalení a odstranění měly dopomoci akční výbory Národní fronty, které byly vytvářeny na základě vyhlášky ministerstva vnitra z 25. února 1948 (viz kapitolu 3.1.). Vrcholným orgánem akčních výborů byl ústřední akční výbor Národní fronty, v němž měli většinu komunisté, byli zde zastoupeni i příslušníci ostatních stran, ovšem pouze osoby s komunisty sympatizující. Akční výbory svůj úkol, očistit veřejný život od odpůrců komunistické strany, plnily tak, že politicky nepřijatelným a nepohodlným osobám ukončovaly pracovní poměry a odvolávaly je z funkcí, což byl postup zcela nezákonný a retroaktivně legalizovaný až v červenci 1948 zákonem č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů. Pomocí akčních výborů komunisté v krátké době získali převahu ve všech významných úřadech, podnicích a organizacích.

První předchůdce pozdějších vykonstruovaných procesů lze najít již před únorem 1948, kdy se komunisté angažovali v pokusech o obvinění a odsouzení svých politických oponentů.

Prvním poválečným prostředkem k zásahu proti nepohodlným osobám se staly retribuční dekrety prezidenta Beneše z roku 1945. Jejich účelem bylo zejména potrestání zločinů války a zrádců československého národa, nebylo však výjimkou, že byly zneužívány i k odstranění osob, které se ve skutečnosti ničím takovým neprovinily. Tzv. velký retribuční dekret, nástroj pro potrestání válečných zločinců a domácích kolaborantů z 19. června 1945, stanovil pro některé (v dekretu vyjmenované) trestné činy přísnější sazby, pokud byly spáchány během války, resp. mezi 28. květnem 1938 a

⁵⁵ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 284-288.

31. prosincem 1946. K projednávání těchto trestných činů dekret zřídil mimořádné lidové soudy, které rozhodovaly v senátech složených z profesionálního předsedy a čtyř přisedících z lidu. Rozhodující úlohu v těchto procesech měly okresní národní výbory, které prověřovaly, vyšetřovaly, shromažďovaly důkazy, zajišťovaly podezřelé, rozhodovaly, které případy budou předány k podání obžaloby, a jmenovaly přisedící z lidu. Jak uvádí Hejl, vzhledem k tomu, že národní výbory byly ovládnuty komunisty, měli tito zásadní vliv na výběr přisedících a tedy na celé rozhodování soudů.⁵⁶ Řízení podle velkého retribučního dekretu probíhala před mimořádnými lidovými soudy až do 4. května 1947, do té doby bylo přes odsouzeno 30 tisíc osob, z toho 778 k trestu smrti a 741 k trestu doživotního žaláře.⁵⁷

Dalším retribučním předpisem byl tzv. malý retribuční dekret z 26. listopadu 1945, označovaný za subsidiární k velkému retribučnímu dekretu, jelikož se zabýval postihem skutků, na které se nevztahovala působnost mimořádných lidových soudů. Tresty podle tohoto předpisu ukládaly přímo ONV, konkrétně jejich trestní komise, ve kterých měl alespoň jeden člen být osobou znalou práva.⁵⁸ Malý retribuční dekret se stal cenným politickým nástrojem také před volbami, kdy byl využit k likvidaci politických odpůrců, když bylo na základě něj v roce 1946 z voličských seznamů vyškrtáno 250-300 tisíc voličů. K tomu stačilo pouhé obvinění podle malého retribučního dekretu a tento způsob oslabení politické opozice byl tedy velmi jednoduchý.⁵⁹

Poté se komunisté snažili vyvolat politické procesy pomocí provokací, jako byl pokus o inscenaci procesu s generálním tajemníkem národně socialistické strany a vedoucím činitelem domácího odboje Vladimírem Krajinou, který byl na základě falešného důkazu obviněn ze spolupráce s nacisty, nebo s generálem Ingrem, který včas emigroval, a tak byl pouze zbaven své hodnosti a vyznamenání. Snahy komunistů usnadňovala skutečnost, že již od začátku kontrolovali ministerstvo vnitra, SNB i další

⁵⁶ HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha: Univerzum Praha, 1990, str. 22.

⁵⁷ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, str. 67.

⁵⁸ Tamtéž, str. 49.

⁵⁹ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK Lukáš; BOŠTÍK Martin; STARÁ Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 21.

významné orgány státní správy. Mezi další pokusy o diskreditaci politické opozice lze zařadit tzv. Krčmaňskou aféru, která vypukla v září 1947, když byly na adresy národně socialistických členů vlády Petra Zenkla, Jana Masaryka a Prokopa Drtiny doručeny balíčky s výbušninami. Při vyšetřování bylo zjištěno, že krabičky na výbušniny vyrobil v Krčmani na žádost pracovníka krajského sekretariátu KSČ v Olomouci stolař Jan Kopka se svým učněm. Komunisté se snažili vyšetřování, vedoucí zjevně k jejich vlastní organizační složce, zmást, avšak skutečnost, že Kopka krabičky vyrobil, byla prokázána jeho vlastním přiznáním a též svědectvím dalších osob. Soudní jednání se mělo konat v březnu 1948, avšak vzhledem k únorovým událostem na něj již nedošlo. Úmysl komunistů, kterým mělo být dokázáno toho, že národní socialisté připravovali protikomunistický puč a atentát na sebe zinscenovali sami, v tomto případě nevyšel. Státní zástupce společně s dalšími osobami, zapojenými do vyšetřování tohoto případu, byl po únoru 1948 zatčen a odsouzen, skutečnými pachateli se režim nezabýval.

Další takový případ se stal známým jako tzv. Mostecká aféra. V listopadu 1947 bylo zatčeno téměř 40 mosteckých občanů, zejména vojáků, kteří byli obviněni ze špionáže. Toto zatčení bylo vyvrcholením provokační akce OBZ, jejíž agent navázal styky s vybranými lidmi za účelem vytvoření ilegální skupiny, která měla připravit protikomunistický puč. I cílem této akce bylo evidentně její spojení s národně socialistickou stranou, která měla být označena za organizátora protistátní činnosti. Ani tato provokace však nebyla před únorem dovedena do zdárného konce. K procesu došlo až v květnu 1948, obžalováno bylo 22 lidí, tři byli odsouzeni k trestu smrti, z toho dvěma byl trest následně změněn na odnětí svobody v době trvání patnácti let a doživotí.

Přesto, že žádné z těchto vykonstruovaných obvinění se před únorem 1948 nepodařilo dovést k soudnímu závěru, již jejich příprava naznačovala způsob, jakým se komunisté chystají řešit politické záležitosti, a předznamenávala masové perzekuce po jejich nástupu k moci.

Za první politický proces v poúnorovém Československu je považováno soudní řízení se skupinou Milan Choc a spol., které se uskutečnilo před Státním soudem v listopadu 1948. Milan Choc byl po únoru 1948 jako aktivní mladý národní socialista vyhozen z právnické fakulty, načež se rozhodl emigrovat do Německa. Po několika týdnech se

však spolu s dalším studentem Slavojem Šádkem vrátil do Československa, patrně s úmyslem zapojit se do domácího odboje. Krátce po svém návratu byli zatčeni StB. 27. května 1948 zastřelil neznámý vrah majora StB Augustina Schramma, který je dnes považován za jednoho z možných vrahů ministra zahraničí Jana Masaryka. Bezpečnost vykonstruovala teorii, že Schramma zavraždil Milan Choc, kterého měla jakožto mladého funkcionáře národně socialistické strany vyslat zpět do Československa skupina emigrantů působících v Bavorsku. Milan Choc byl navzdory absenci jakýchkoliv důkazů společně se svými údajnými pomocníky obviněn z jeho vraždy. Sedm obžalovaných v tomto procesu včetně Choce bylo odsouzeno k trestu smrti, z toho pět v nepřítomnosti, čímž se tento proces stal největším, vedeným přímo s emigrací. Milan Choc a Slavoj Šádek byli v únoru 1949 popraveni. Revize procesu zcela bez pochyb prokázala, že odsouzení vrahy nebyli.

4.2. *Typologie procesů*

Historii Československých politických procesů lze rozdělit do tří vln. První, ohraničená lety 1948-1954, odpovídá zakladatelskému období socialismu, následovala druhá vlna v období mírné liberalizace v letech 1954-1969 a poslední po roce 1969 ve spojení se srpnovou okupací a znovuutvořením režimu.

První vlna, v níž se v největší míře uplatnila trestní perzekuce, se vyznačovala větší krutostí trestů, zjevnými nezákonnostmi a neskrytým užíváním násilí. Odsouzeno během ní bylo asi 95 600 osob.⁶⁰ V dalších vlnách už vyšetřovatelé nepoužívali násilí a nezákonné praktiky tak otevřeně a bez okolků, ačkoliv zcela tyto metody nevymizely, odsouzeno bylo asi o polovinu méně osob než v předchozím období.

Zejména v první vlně, která následovala ihned po nastolení nového režimu, bylo úkolem procesů nejen odstranit skutečné nepřátele a odpůrce a posílit postavení strany, ale také *přesvědčovat a vychovávat masy*⁶¹ k bdělosti a ostražitosti vůči třídnímu nepříteli,

⁶⁰ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 40.

⁶¹ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav; BABKA, L. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, str. 224.

vytvářet ve společnosti atmosféru strachu, šokovat a otrást veřejností nejen v Československu, ale i za hranicemi.

Politické procesy lze členit též podle skupin osob, které postihly. V první řadě to byli političtí oponenti, funkcionáři bývalého režimu a představitelé ostatních politických stran. Tyto osoby byly na základě své politické činnosti před únorem 1948 obviňovány z úsilí o změnu režimu nebo o puč, z velezrady a organizace protirežimních skupin. Dvě vlny procesů zasáhly sociální demokraty, v první řadě ty, kteří stáli ve vedení strany, v druhé vlně pak byli i řadoví příslušníci strany obviňováni z organizace protistátní skupiny a příprav převratu. Tyto osoby byly zatýkány převážně bez zákonných podkladů, na základě nastrčených důkazů a výpovědí, vytržených z kontextu.⁶²

Za nepřátele byli dále podle vzoru SSSR označováni trockisté, kterými se rozuměli zejména odpadlíci ze strany. Jako trockista byl uvězněn i historik a publicista Závěš Kalandra (z KSČ byl vyloučen v 30. letech), který byl však z procesu s trockistickou skupinou následně přeřazen do důležitějšího procesu s Miladou Horákovou a spol. Tento proces, který se uskutečnil v červnu 1950, byl největším s funkcionáři nekomunistických stran – zejména sociální demokracie a národně sociální strany a zároveň největším monstrprocesem vůbec. Jeho příprava trvala přes rok a výsledkem hlavního procesu byly čtyři tresty smrti, dalších šest pak v navazujících procesech.

Postihy se nevyhnuly ani dalším bývalým nekomunistickým poslancům a ministrům předúnorové vlády, z nichž mnoho emigrovalo, ale ti, kteří tak učinit nechtěli nebo se jim odchod nepovedl, byli uvězněni, internováni, případně i uneseni zpět do ČSR. Bývalý ministr spravedlnosti Prokop Drtina se neúspěšně pokusil o sebevraždu, načež byl uvězněn a odsouzen, stejně tak státní tajemník z let 1945-1948 Ján Lichner. Bývalý ministr průmysl Bohumil Laušman byl z Rakouska unesen zpět do ČSR a zemřel ve vězení. Obětí komunistického vyřizování účtů však bylo mnohem více.

⁶² KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 60.

Další skupinou procesů se staly procesy s představiteli církví, jelikož ti se vzhledem k pohledu marxismu-leninismu na náboženství obecně neslučovali s novým režimem. Církev, zejména pak církev katolická, se svým nežádoucím vlivem na velkou část obyvatel a s kontakty na západ a Vatikán, který byl označován za nepřátelskou mocnost, se komunistům nehodily, proto se všemi prostředky snažili vliv náboženství a činnost církví omezit a podrobit je státní kontrole. Oba českoslovenští arcibiskupové a většina biskupů tak byla internována, byly zakazovány některé náboženské obřady a šíření náboženské literatury. Nejznámějším vykonstruovaným procesem, který však byl jen jedním z celé řady, se pak stal proces s farářem Toufarem na základě tzv. číhošťského zázraku, další z řady pečlivě naplánovaných provokací StB.

Od začátku znevýhodňování a posléze perzekuování byli samostatní zemědělci, respektive „vesniční boháči“ – kulaci, kteří byli postiženi znárodněním venkova a nuceni ke vstupu do zemědělských družstev. Stejně jako třídní nepřítel, i označení kulak se stalo silně proměnným dle politické potřeby. Kulaci byli označováni za překážku prosperity zemědělství, přičemž za kulaka mohl být označen kdokoli, bez ohledu na rozsah vlastnictví. Smyslem těchto politických procesů bylo umlčení osob, které stály v cestě znárodněním, a zastrašení dalších odpůrců tohoto procesu. Největší vlna procesů se uskutečnila mezi lety 1950-1952 na jižní Moravě, kde měla silné postavení rovněž Československá strana lidová, a tak zde perzekuce umožnila vypořádání se hned se dvěma nepohodlnými skupinami najednou. I v této kategorii procesů byly využívány provokace a v době ekonomického propadu pak byly konkrétní osoby využívány jako údajní viníci, na které bylo možno pohodlně svést problémy národního hospodářství. Zemědělci byli perzekvováni na základě nových právních předpisů, které jim ukádaly nesplnitelné povinnosti, často byli odsuzováni i za trestný čin ohrožení jednotného hospodářského plánu nebo dokonce sabotáže, odmítání vstupu do družstva bylo kvalifikováno jako velezrada či sdužování proti republice. Nejznámějším procesem se

zemědělci je případ Babice. I ten byl však pouze jedním z mnoha, když celkově bylo dle odhadů perzekvováno více než 62 tisíc zemědělců.⁶³

Dalšími skupinami, pronásledovanými po únoru 1948, se stali například studenti, kteří byli často ze škol vylučováni pro své politické přesvědčení a zapojovali se do protistátní činnosti; osoby, které se neúspěšně pokusily odejít do emigrace, zahraniční novináři a diplomaté a řada dalších osob.

Podle sovětského vzoru nakonec došlo i na hledání nepřítele ve vlastních řadách a na začátku 50. let se tak mezi oběti politických procesů zařadili sami příslušníci KSČ. Účelem těchto procesů bylo odstranit osoby, které nenaplňovaly sovětské požadavky, a zároveň odhalit *mezinárodní protisovětské spiknutí* a nepřítele ve vlastních řadách.⁶⁴ Největším procesem s komunistickými funkcionáři se stal proces s protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského. Celkem bylo v této době uvězněno asi 50 komunistických funkcionářů⁶⁵, kteří dříve sami pomáhali postihovat údajné nepřátele režimu a vybudovat systém, který se jim stal osudným. Typickými trestnými činy, za které byly tyto osoby odsuzovány, byla opět velezrada, dále příprava státního převratu, vyzvědačství nebo sabotáž.

4.3. Procesy s představiteli armády

Vrcholní představitelé československé armády, kteří představovali staré poměry, zastávali demokratické ideály a usilovali o apolitičnost armády, byli pro komunisty překážkou v jejím ovládnutí, o které usilovali již od roku 1945, a jako takoví museli být odstraněni. Mezi postiženými osobami bylo mnoho těch, kteří sloužili za první světové války v legiích, za druhé světové války na západě a nadto se angažovali v odboji. Perzekuce se nevyhla ani vojákům, působícím za druhé světové války na východě, jelikož ti mohli podat svědectví o metodách SSSR a podmínkách v něm panujících, ani

⁶³ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK, Lukáš; BOŠTÍK, Martin; STARÁ, Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 39.

⁶⁴ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK, Lukáš; BOŠTÍK, Martin; STARÁ, Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 41.

⁶⁵ Tamtéž, str. 41.

generálům a jiným vysoko postaveným a zasloužilým představitelům armády, jelikož demokratické smýšlení, oddanost prezidentu Benešovi a londýnské vládě a nestrannost, často ve spojení s jejich vlivem, se komunistům nehodila. Moskva nadto počítala s válečným konfliktem socialistického a kapitalistického světa a připravovala se na něj, což znamenalo potřebu armády věrných vojáků a izolace bývalých důstojníků, aby nemohli zneužít svého vlivu, zkušeností a výcviku v boji proti režimu a stát se skutečným nebezpečím v případě protikomunistického převratu. Mezi oběťmi procesů s příslušníky armády tak byli legionáři z první světové války, vojáci sloužící na východní frontě, i lidé, kteří prošli nacistickými koncentračními tábory. Podle Kaplana *byly tyto procesy ve svém sourhnu v podstatě znevažováním a hanobením národního odboje*.⁶⁶

Bezprostředně po únoru 1948 byla z armády během čistek vyřazena velká část generálů a důstojníků, osvědčených a vzdělaných velitelů. Mnozí byli následně obviněni z velezrady, vyzvědačství a dalších trestných činů proti republice.⁶⁷ Procesy probíhaly před vojenskými senáty Státního soudu, přičemž typickými trestnými činy, za které byly tyto osoby odsuzovány, byla velezrada, vyzvědačství, úklady o republiku nebo splupráce s nepřítelem.⁶⁸ Brzy po únoru 1948 došlo touto cestou k faktické likvidaci původního důstojnického sboru československé armády, když bylo celkem popraveno 31 důstojníků a generálů a odsouzeno dalších přibližně 1700 příslušníků armády.⁶⁹

Vyšetřování vojenských trestných činů příslušelo OBZ, která mnoho z těchto procesů vystavěla na provokacích, jako byla Akce Boží mlýny nebo Akce Tunely, během nichž OBZ vytvářela ilegální odbojové skupiny, jejichž členové byli následně postaveni před soud. K největším procesům s armádními důstojníky patří Akce Žatec, během které bylo zatčeno přibližně 150 důstojníků, kteří byli podle obžaloby vinni přípravou státního převratu. Návrh prokuratury na jejich potrestání, obsahující deset trestů smrti,

⁶⁶ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993, str. 255.

⁶⁷ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 85.

⁶⁸ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK, Lukáš; BOŠTÍK, Martin; STARÁ Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 36.

⁶⁹ Tamtéž, str. 36.

kteře měly být vyneseny v jednom rozsudku, byl příliš tvrdý i na ministerstvo spravedlnosti, na jehož popud byl proces rozdělen na několik dílčích procesů a některé tresty zmírněny tak, že bylo nakonec vyneseno „jen“ pět trestů smrti a osm doživotí.⁷⁰ Obdobnou koncepci měla Akce Květa, která vyústila v proces, ve kterém byly taktéž za přípravu státního převratu uloženy tři tresty smrti.

Z nejvyššího vedení armády přišel na řadu po generálu Píkovi, jehož proces je nejlépe znám, avšak zdaleka ne osamocený, například generál Boček, který byl nejprve odstraněn z armády a poté v roce 1952 odsouzen k odnětí svobody na doživotí za vykonstruované trestné činy, které údajně spáchal za svého působení v generálním štábu. Tři měsíce po vynesení rozsudku ve vězení zemřel. Bočkův syn pak byl obviněn z předávání zpráv o československé armádě do exilu, podle pozdějšího svědectví Ludvíka Svobody bylo i toto obvinění založeno na provokaci.⁷¹ V čele skupiny Pravda vítězí, která vznikla na základě provokace agentů OBZ, byl v květnu 1949 na doživotí odsouzen generál Kutlvašr a dalším třem osobám byly uděleny rozsudky smrti.

Po roce 1951 začala druhá etapa politických procesů s příslušníky armády, společně se kterými ale tentokrát již byli postihováni také členové OBZ, StB a dalšími příslušníci komunistických bezpečnostních a vyšetřovacích složek. Obětí této vlny procesů se stal sám Reicin a také řada vyšetřovatelů a příslušníků bezpečnosti, kteří však byli nezřídka po několika letech opět rehabilitováni.

Ačkoliv podíl vojáků na celkových statistikách obětí politických procesů je spíše nízký, tvoří tyto procesy významnou skupinu, jelikož způsobily rozvrat důstojnického sboru a s ním i celé armády, když na místa odstraněných zkušených a vzdělaných důstojníků nastoupili sice stranicky vyhovující, ale zato zcela nepřipravení a nekvalifikovaní jedinci. Z kdysi úspěšné československé armády tak zbylo jen zpolitizované torzo. Procesy s představiteli armády nejen že rozvrátily nespočet rodin a tragicky zasáhly do mnoha životů, ale připravily Československo o celou řadu národních hrdinů a

⁷⁰ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 94.

⁷¹ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 90.

významných lidí, kteří se zasloužili o vznik a obnovu republiky, a jasně ukázaly smutnou realitu toho, jak komunisté hodlají zacházet s osobami, které pomáhaly tvořit československou historii.

Celkový počet odsouzených v politických procesech z řad příslušníků československé armády a dalších bezpečnostních složek je více než 1500 osob, z nichž 31 bylo popraveno.⁷² Tváří v tvář této statistice je třeba si klást otázku, zda alespoň malé procento z těchto lidí bylo odsouzeno právem.

4.4. Dramaturgie procesů

Vykonstruované politické procesy, ve kterých bylo rezignováno na zákonnost, nezávislost justičních orgánů a spravedlnost vůbec, nebyly ničím jiným než divadelními představeními, probíhajícími podle předem stanoveného scénáře, s předem jasným koncem, připravenými dialogy a aktéry, kteří byli mnohdy jen loutkami v rukách komunistických funkcionářů. V průběhu let se ustálily postupy, vztahy mezi jednotlivými aktéry a mechanismy výroby procesů, podle nichž se procesy připravovaly a probíhaly, a to zcela mimo kontrolu ústavních institucí, parlamentu nebo vlády, tím spíše veřejnosti.

Mechanismus na výrobu procesů tvořily tři hlavní složky, a to politické orgány a činitelé, složky bezpečnosti a orgány justice, s převažujícím významem prvních dvou. Za doby působení prvního komunistického ministra spravedlnosti Čepičky byla vytvořena tzv. kabinetní justice, která znamenala porušování platných zákonů a uplatňování nezákonných vyšetřovacích metod. Kabinetní justice spočívala v zásadním vlivu ministra spravedlnosti na rozhodování soudů, odstranění justiční kontroly nad vyšetřováním, vázanosti soudu návrhy prokurátora, omezení práva obhajoby a porušování zásady objektivní pravdy.⁷³

⁷² KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 98.

⁷³ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 18.

Politickou složku představoval zejména úzký okruh nejvyšších komunistických funkcionářů, podle Kaplana a Palečka tuto mocenskou skupiny v letech 1948-1954 tvořili členové politického a organizačního sekretariátu ÚV KSČ.⁷⁴ Tato skupina a další jí pověřené orgány pak schvalovaly i rozsudky, výši trestů a uložení trestu smrti, rozhodovaly o účasti veřejnosti a přenosu ze soudní síně, ale také o případném podmíněném propuštění nebo udělení milosti. Podle Šimánkové a Vorla politické orgány poskytovaly příslušníkům bezpečnosti a justice pokyny k práci i její ideové zdůvodnění.⁷⁵ Významné postavení měl v prvních letech procesů Gottwald, který se nechával se informovat o přípravě velkých procesů, a nezřídka do ní zasahoval.⁷⁶

Průběh a žádaný výsledek procesů zabezpečovaly bezpečnostní komise, které fungovaly na úrovni okresů, krajů, ale také ÚV KSČ. Bezpečnostní komise ÚV KSČ se zabývala procesy celostátního rozměru a nejvyššího významu. Bezpečnostní komise na všech stupních dostávaly od vyšetřujících orgánů informace o obžalovaných, trestných činech a doporučených trestech, stejně jako o návrhu organizace soudního přelíčení a nad přípravou procesů vykonávaly dohled.

Dalším důležitým aktérem byla bezpochyby StB, která fungovala jako zpravodajská a státně bezpečnostní služba, a představovala nepostradatelnou oporu režimu, což jí zaručovalo značnou mocenskou pozici. Výroba politických procesů tvořila v zakladatelském období socialismu podle Kaplana a Palečka hlavní náplň činnosti StB⁷⁷, když jejím úkolem bylo vyhledávat a odhalovat nepřátele a odpůrce režimu. Za tímto účelem StB sledovala řadu lidí, které považovala za podezřelé; postupem času a vývoje politických procesů (viz kapitolu 4.2) StB dospěla i ke sledování samotných příslušníků KSČ, které odposlouchávala a nasazovala na ně informátory. K získání

⁷⁴ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 167.

⁷⁵ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 278.

⁷⁶ Tamtéž, str. 278.

⁷⁷ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 171.

podkladů pro postih nepohodlných osob StB využívala síť agentů a informátorů, sledování, odposlechy, ale i provokace.

Důležitou složkou StB se stali sovětsí poradci, z nichž první přišli do Prahy v říjnu 1949 a následně v roce 1950 celá skupina. Jejich názory a rady měly velkou autoritativní sílu, a tak tyto osoby svými připomínkami z pozadí řídily přípravu všech velkých politických procesů. Podle Šimánkové a Vorla měly rady, pokyny a rozhodnutí sovětských poradců váhu rozkazu a většina příslušníků bezpečnosti je bez dalšího plnila s přesvědčením o jejich správnosti.⁷⁸ Do vyšetřování vnesli poradci řadu sovětských metod a ovlivnili podobu procesů směrem k sovětskému vzoru.

Kromě StB se na přípravě procesů podílela i zpravodajská služba OBZ, která měla zajišťovat vnější a vnitřní ochranu armády. Právě na základě podkladů, shromážděných OBZ, byl souzen generál Píka, stejně jako generál Boček, Kutlvašr a další. Taktéž OBZ používalo provokace, a to v ještě větším rozsahu než StB⁷⁹ a také falešné a podstrčené kompromitující materiály.

Jakmile StB získala dostatek materiálů a z vyšších míst byl dán souhlas k realizaci akce, začalo zatýkání osob, ke kterému vydal příkaz některý z vedoucích StB případně náměstek ministra spravedlnosti. Prokurátoři, kterým podle zákona příslušelo schvalovat návrhy na uvalení vazby, se o vazbě ve skutečnosti mnohdy dozvěděli až po dlouhé době.⁸⁰ Rovněž zákonné vazební lhůty byly nezdědka ignorovány.⁸¹ Zatýkání zpočátku často probíhalo i bez dostatečných pokladů, pouze na základě podezření z trestné činnosti nebo předpokladu, že zatčený bude vypovídat o trestné činnosti jiných, což bylo odůvodňováno argumentem sovětských poradců, že *hlavním důkazem*

⁷⁸ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 281.

⁷⁹ KAPLAN; Karel. PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu.* Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 177.

⁸⁰ Tamtéž, str. 183.

⁸¹ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 68.

*je sám vězeň a záleží na vyšetřovateli, aby získal z něho potřebné přiznání.*⁸²
Vyšetřovatel tak často na začátku vyšetřování dostal jen *jméno, číslo vyšetřovance, číslo cely a obecnou linii, že je to lump a špion.*⁸³

Po zatčení byla osoba předána vyšetřovatelům. K vyšetřování si StB již roku 1948 za pomoci sovětských poradců vytvořila stálý systém. Vyšetřování probíhalo podle tzv. výslechových plánů, obsahujících otázky, které vyšetřovatel pokládal, a odpovědi, které měl na vyslýchaném vynutit. K tomu měl dojít jakýmkoliv způsobem, často za použití fyzického i psychického násilí. Po vzoru sovětských poradců se používaly tzv. otázkové protokoly, které obsahovaly otázky jasně předurčující odpověď, a do nichž se zapisovaly jen ty odpovědi, které ani minimálně nehovořily ve prospěch vyslýchaného. Často používanou metodou byla také konfrontace nastrčeným svědkem, která byla následně hodnocena jako úspěšná, i když vyslýchaný obvinění odmítl. Výslech pokračoval tak dlouho, dokud vyšetřovatel nedosáhl žádaných odpovědí a nepřiměl vyslýchaného k doznání; vzhledem k tomu, že oznání bylo považováno za hlavní důkaz trestné činnosti, mělo jeho získání klíčový význam. Je nespornou skutečností, že se tak mnohdy dělo na základě zfalšovaných důkazů, nastrčených svědků, nepravdivých informací, mučení a jiných nezákonných a nelidských vyšetřovacích metod, jejichž detailní popis přesahuje možnosti této práce. Kruté metody při vyšetřování se neobešly bez obětí, případy, kdy vyšetřovaný zemřel nebo byl přímo zabit ve vyšetřovací cele, spáchal sebevraždu nebo se o ni alespoň pokusil, nebyly výjimkami. Odvolání přiznání a změna výpovědi před soudem, pokud k takovému jednání vůbec byla v pečlivě navycíženém přelíčení příležitost, bylo považováno za přitěžující okolnost a znamenalo rozšíření obžaloby o trestný čin křivé výpovědi. Pokud se přes všechno nepodařilo doznání nebo dostatečné důkazy získat, nahrazovaly se principem notoriety, vycházejícím z toho, že je notoricky známo, že například buržoazie nebo vesničtí boháči jsou odpůrci socialistického režimu a přirozeně se dopouštějí nepřátelských akcí proti republice, proto musí být jakákoliv spolupráce s nimi považována za trestný čin.

⁸² KAPLAN; Karel. PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 183.

⁸³ Tamtéž, str. 184.

Po skončení vyšetřování StB předala případ justici, která jej přejala a v závěru vynesla předem politicky určený rozsudek, čímž dodala celému procesu zdání legality a převedla celé divadlo na scénu pro širokou veřejnost. StB předávala trestní oznámení a získané důkazy prokuratuře, prokuratura vypracovala zprávu, ve které vymezila skutkovou podstatu, právní kvalifikaci a navrhla trest. Ne vždy prokuratura pouze přejímala materiály StB tak, jak byly, nezřídka vyvíjela i vlastní iniciativu a navrhovala tresty tak přísné, že je komunistické vedení muselo zmírňovat.⁸⁴ Zprávu prokuratura předložila ministerstvu spravedlnosti, které na základě pokynů mocenské skupiny (viz výše) veškerá významná rozhodnutí a tresty schvalovalo, mělo konečné slovo. Studie Generální prokuratury z roku 1969 k těmto skutečnostem uvádí, že *rozhodování státního soudu podléhalo silnému a naprosto nezákonnému vlivu ministerstva spravedlnosti, který byl uplatňován především prostřednictvím státního prokurátora.*⁸⁵ Pracovníci justice většinou postupovali tak, jak se od nich žádalo a očekávalo, a nevzpírali se instrukcím komunistického vedení. Pokud přece jen některý prokurátor nebo soudce odmítl být poslušnou loutkou, byl ze svého místa bez prodlení odstraněn a patřičně potrestán, soudcovská nezávislost byla zcela zlikvidována.

Před samotným procesem se konaly předporady, v případech velkých a významných procesů celé tzv. procesy v kostce, kterých se účastnil kromě soudců vyšetřovatel StB, prokurátor, zástupce strany a národního výboru, a kde se vytvářel scénář hlavního líčení. Skutečný proces pak již probíhal, jak bylo dohodnuto na předporadě, případně ještě došlo k druhé poradě bezprostředně před hlasováním senátu, kterého se v rozporu se zákonem účastnil i prokurátor, a pokud senát výjimečně nechtěl vynést připravený rozsudek, bylo jeho úkolem žádaný výsledek prosadit.

Úkolem obhájce již nebylo obhajovat klienta za použití všech zákonných prostředků, ale *nemluvit mnoho a ztotožnit se s obžalobou.*⁸⁶ Advokát tak měl více než obhajovat

⁸⁴ KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 196.

⁸⁵ Tamtéž, str. 200.

⁸⁶ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, str. 283.

pomáhat k usvědčení svého klienta, a role obhajoby se omezila maximálně na závěrečnou řeč, ve které obhájce zpravidla uznal správnost žaloby a pro obžalovaného žádal pouze shovívavost soudců a mírný trest. Odvolávat se pak bylo zcela zbytečné, jelikož odvolací soud rozsudek buď potvrdil, nebo ještě zpřísnil.

Procesy se zejména zpočátku konaly veřejně, až na výjimky jako byly procesy s představiteli armády nebo bezpečnostních sborů, přičemž veřejnost k hlavnímu líčení byla pečlivě vybírána a poučena. Přitom musela být podniknuta opatření k zajištění hladkého průběhu procesu dle připraveného scénáře a žádoucího chování aktérů. Za zvláště úspěšné pak byly považovány procesy, při kterých veřejnost ocenila vynesení rozsudku potleskem, výjimkou nebyly ani děkovné dopisy veřejnosti soudcům. Vedle pravidelného zpravodajství a hodnocení uskutečněných procesů v médiích dle stranických instrukcí⁸⁷ informovala o těch nejdůležitějších procesech detailně veškerá média, vycházely knihy popisující údajné zločiny odsouzených, procesy se uplatnily i jako náměty na film nebo divadelní představení. Vyjadřovali se k nim ideologové a propagandisté, novináři a spisovatelé, odsouzení byli líčeni jako odpadlíci společnosti a jejich jednání jako ty nejodpornější zločiny. Všemi možnými způsoby mělo být vyvoláno pobouření lidí nad údajnými protistátními činy. Tím byla naplněna politická role procesů a bylo dosaženo jejich vzdělávací, ale také zstrašující funkce, a veřejnost byla vychovávána k bdělosti a nenávisti vůči třídnímu nepříteli a poslušnosti k režimu.

Uložené tresty často zdaleka nedpovídaly povaze a závažnosti trestné činnosti, rovněž rozsudky smrti Státní soud nešetřil. Ostatky popravených, stejně jako politických vězňů, kteří zemřeli ve věznici, nebyly vydávány pozůstalým, aby nevyužili pohřbu k protistátní manifestaci, místo toho byly tajně pohřbívány pod cizími jmény nebo do hromadných hrobů, a tím byl zakončen celý proces, který nelze nazvat jinak, než zneužitím zákonů a práva, popřením spravedlnosti a justičními vraždami.

⁸⁷ ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav; BABKA, L. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, str. 220.

5. Heliodor Píka

Generál Píka je zcela bez pochyby významnou osobností československých dějin. Znáмым je dnes však zejména pro svůj tragický konec. Už méně se ví o jeho životě, předcházejícím procesu, který jej předčasně ukončil, a o generálově působení v průběhu dvou světových válek. Generál Píka byl osobností, která neoddiskutovatelnou měrou přispěla k vojenským i diplomatickým úspěchům českého odboje a vynikajícím vojákem, který získal desítky československých i zahraničních vyznamenání z první i druhé světové války a další v období mezi lety 1945-1948. Ačkoliv si tato práce neklade za cíl detailně vylicit generálův život a kariéru, o kterých již konec konců byly napsány obsáhlé publikace, je nutné na následujících stranách generálův životopis alespoň stručně nastínit, jelikož je zásadní pro pochopení dalších událostí a souvislost.

5.1. *Mládí*

Heliodor Píka se narodil 3. července 1897 ve Štítině u Opavy do rodiny vesnického koláře Ignáce Píky. Ve Štítině také vychodil obecnou školu, a protože se dobře učil, nechali jej rodiče jako jediné ze šesti dětí pokračovat na gymnázium, ačkoliv se kvůli tomu museli se svými nevelkými příjmy uskrovnit. Od deseti let tedy Heliodor každý den pěšky docházel na české gymnázium v Opavě.

V červenci roku 1914 vypukla první světová válka a zanedlouho poté zemřel po dlouhé nemoci otec a živitel Píkovy rodiny. Po Novém roce zavřeli opavské gymnázium a oktávány, kterým byl v té době i Heliodor, odváděli k vojsku, zatímco mladší studenti museli jít pracovat. Pro Heliodora však našli příbuzní řešení; zařídili mu v Novém Bydžově místo praktikanta v lékárně. Tak se vyhnul odvedení, navíc si mohl vydělat na živobytí a něco se naučit. Práce v lékárně ho bavila a tak začal plánovat studium farmacie na pražské univerzitě. V říjnu 1915 byl však přece jen povolán před odvodní komisi a uznán plně schopným vojenské služby, čímž sny o farmacii skončily. Místo toho rychle složil vojenskou maturitu a pokračoval na tři měsíce do školy pro záložní důstojníky.

V červnu 1916 byl společně s 15. zeměbraneckým plukem už jako praporčík Píka odeslán na frontu do Haliče. Na té již v té době Rakousko-Uhersko ztrácelo a čeští vojáci, kteří konali službu v rakouském vojsku s nechutí, často volili cestu

dobrovolného útěku do ruského zajetí.⁸⁸ To se 26. července 1916 podařilo i praporčíku Píkovi, který tak nastoupil útrpnou cestu z fronty do zajateckého tábora Parastroj zavod v Kazaňské gubernii. Zde se jako jeden z prvních přihlásil do nově vznikajícího československého vojska. To zpočátku nemělo v Rusku příliš velkou podporu a možnosti jeho rozšiřování i působení byly omezené. Situace se však obrátila k lepšímu, když se československé brigádě, nasazené v Brusilově ofenzivě u Zborova, podařilo prolomit pět kilometrů za rakousko-německou linii. Poté již vytvoření československého vojska rusové nebránili a do jeho řad se tak konečně mohli dostat i dobrovolníci ze zajateckých táborů. Většina vojáků zůstala na Ruské frontě, avšak část byla rozhodnutím Tomáše Garrigue Masaryka, v té době předsedy Československé národní rady v Paříži, přesunuta do Francie. K tomuto přesunu se přihlásil i praporčík Píka a vzhledem ke své farmaceutické praxi byl po příjezdu zařazen ke zdravotní službě československého 21. střeleckého pluku.

Ve Francii Píka zůstal až do konce války. Osvědčil se jako zdravotník i velitel a ve svých jednadvaceti letech byl vyznamenán za statečnost a bojové zásluhy řadou československých, francouzských i dalších vyznamenání.⁸⁹ Po návratu, teď již do nově vzniklého samostatného Československa, se Píka zapojil do sporu o Těšínsko, a ani poté doma dlouho nezůstal; jako nadějný velitel byl odeslán na kurz pro důstojníky a následně mu bylo nabídnuto stipendium pro studium na École speciale militaire v Saint-Cyr. Píka přijal, a s tím definitivně opustil plány na studium farmacie a zahájil kariéru vojáka z povolání.

V meziválečném období působil jako instruktor Vojenské akademie v Hranicích, posléze na hlavním štábu československé branné moci, vystudoval prestižní Vysokou školu válečnou v Paříži, také se oženil a narodil se mu syn Milan. V roce 1932 byl jmenován československým vojenským atašé v Rumunsku, kde působil až do roku 1937, kdy byl převelen zpět do Československa na Ministerstvo obrany.

⁸⁸ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliodora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 107.

⁸⁹ Tamtéž, str. 115.

5.2. *Druhá světová válka*

30. září 1938 byla představiteli Německa, Itálie, Velké Británie a Francie podepsána Mnichovská dohoda, kterou bylo rozhodnuto o odstoupení pohraničních oblastí Československa nacistickému Německu. Prezident Beneš abdikoval a opustil republiku. 14. března 1939 odtržením vznikl samostatný slovenský stát a na zbytku českého území byl následně zřízen Protektorát Čechy a Morava. Píka odjel krátce poté na diplomatický pas do Rumunska a z něj do Paříže, aby si od představitelů zahraničního odboje vyžádal další instrukce. Prezident Beneš Píku pověřil vedením československých odbojových záležitostí na Balkáně se sídlem v Bukurešti, kde již působil, a měl zde tak výhodnou startovací pozici.⁹⁰ Píkovým úkolem se v Bukurešti stalo zejména pomáhat uprchlíkům z Protektorátu, což činil obětavě a za cenu velkého osobního rizika⁹¹, jelikož Rumunsko stálo na straně Německa a Píka tak zde byl zástupcem nepřátelské mocnosti. Kromě pomoci uprchlíkům v Bukurešti zřídil vojenskou pobočku československého zahraničního odboje s krycím jménem Dora, která se stala zdrojem spolehlivých a důležitých vojenských informací.

Svou činnost sice Píka prováděl v utajení, i tak jej brzy začaly sledovat němečtí agenti. V září roku 1940 došlo v Rumunsku k převratu a byla nastolena fašistická diktatura, která otevřeně sympatizovala s nacistickým Německem. Píka byl i se svými spolupracovníky zatčen, avšak díky svým známostem okamžitě zase propuštěn a byl mu umožněn odjezd ze země do Istanbulu, kde se kromě koordinace vojenské činnosti měl věnovat také sbírání zpravodajských informací. V Istanbulu se Píka setkal s podplukovníkem Ludvíkem Svobodou, který se snažil se Sovětským svazem vyjednat možnost zřízení samostatných československých vojenských jednotek na sovětském území, a Píkovi připadl úkol dle pokynů prezidenta Beneše vést jednání se sovětskými zástupci, což znamenalo první kontakt Píky s představiteli SSSR. V březnu 1941 sověti vyslovili souhlas s příjezdem Píky do Moskvy a zahájením činnosti jeho mise,

⁹⁰ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliodora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 148.

⁹¹ Tamtéž, str. 150.

organizace přechodu československých občanů do SSSR a udržování rádiového spojení s Londýnem. Píka tak byl ustanoven politickým a vojenským zmocněncem pro SSSR a Turecko a odjel do Moskvy, aby zde organizoval vznik československé jednotky a příchod československých uprchlíků, kteří se měli stát její součástí. Neúnavně se snažil o rozvoj spolupráce a dohodu se SSSR, přesto měl být po válce obviněn z ohrožování spojeneckých styků se SSSR. Sověti jej považovali za zástupce londýnské vlády, ale zatím nechtěli jeho skupině přiznat statut oficiální vojensko-politické mise. K tomu došlo až s otevřením východní fronty po útoku Německa na Sovětský svaz v červnu 1941 a po dlouhých jednáních se sovětskou stranou. Když byla následně podepsána vojenská úmluva mezi SSSR a československou exilovou vládou, československé jednotky se konečně mohly začít formovat. Píka, jako náčelník československé vojenské mise se stal nejvyšším vojenským představitelem ČSR na území SSSR, podřízeným přímo ministru národní obrany, respektive prezidentu republiky.

Tiskem a rozhlasem byl vyhlášen nábor a všichni českoslovenští občané mladší 45 let byli vyzváni, aby se dobrovolně přihlásili ke vstupu do československého vojska. Takových se v těžkých podmínkách zajateckých táborů nacházely tisíce, avšak jejich propouštění často naráželo na obtukce a neochotu ze strany sovětských orgánů. Úspěch věci byl velkou měrou zásluhou intervencí plukovníka Píky⁹², který musel získávat informace o táborech a žádat o propuštění internovaných – činnost, která byla v roce 1948 obžalobou označena za špionáž.⁹³ Zároveň s výzvou bylo sepsáno svolání ke všem Čechům, Slovákům a Podkarpatorusům, sloužícím v německé, slovenské nebo maďarské armádě, aby přešli na stranu Rudé armády.⁹⁴ Centrem vznikajících československých jednotek bylo zvoleno město Buzuluk. Propuštění občané Československa sem ze sovětských táborů přijížděli v často velmi zuboženém stavu,

⁹² BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 330.

⁹³ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 28.

⁹⁴ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 320.

nejen muži, ale i ženy a nemocní, zjevně neschopní vojenské služby. Přesto však počet bojeschopných dobrovolníků předčil veškerá očekávání.⁹⁵

Od počátků formování jednotky se mezi jejími příslušníky projevovaly rozpory, zejména politické; mezi komunisty, kteří usilovali o politizaci jednotky, a stoupenci oficiálního vedení československého odboje. Ideologizaci československých jednotek podporovali kromě československých komunistů i komunisté sovětsí, jejichž záměrem bylo, aby politizovaná jednotka následně ovlivňovala obyvatelstvo na osvobozovaném území.⁹⁶ Píka odmítal plnit jiné pokyny, než dané londýnskou vládou, a proto se dostával do konfliktů s československými komunisty i se sověty. Ačkoliv bylo velkým dílem jeho zásluhou, že se podařilo k dohodě se SSSR dospět, činnost na sovětském území mu měla být Píkovi následně ke škodě.

V lednu 1943 byla část jednotky nasazena na frontě, zúčastnila se bitvy u Sokolova, bitvy o Kyjev, a dalších bojů, v nichž dosáhla skvělých výsledků a na konci války se zapojila do pomoci Slovenskému národnímu povstání. V prosinci 1943 prezident Beneš Píkovi zásluhy o československý odboj v SSSR ocenil povýšením na brigádního generála. Z Moskvy se Píka vracel jako hrdina, k řadě vyznamenání mu přibýly i čtyři sovětské. Sověti o potrestání generála Píky nestáli, rozepře s československými komunisty a komunistickým vyslancem v Moskvě Fierlingerem během Píkova působení v SSSR mu však zapomenuty nebyly.

5.3. *Po válce*

4. dubna 1945 byla v Košicích ustavena vláda Národní fronty, jejímž předsedou se stal dřívější vyslanec v Moskvě Zdeněk Fierlinger a ministrem národní obrany Ludvík Svoboda a následně byl schválen Košický vládní program, určující zásady vládní politiky. Již na své první schůzi se vláda věnovala změnám ve velení armády. Funkcí byli zproštěni blízcí spolupracovníci prezidenta Beneše, generálové Ingr, Miroslav a Moravec, Píka zatím ve své funkci náčelníka československé vojenské mise zůstal.

⁹⁵ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliodora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 414.

⁹⁶ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliodora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 27.

Armáda měla být podle Košického programu nově budována podle vzoru a zkušeností sovětské armády.

9. května kapitulací Německa druhá světová válka skončila, Československo bylo (s výjimkou Podkarpatské Rusi) obnoveno ve svých původních hranicích před Mnichovskou dohodou a vláda a prezident Beneš za velké slávy přijeli do Prahy. Píka do Československa z Moskvy, kde dohlížel na závěrečnou inventuru vojenské mise, přijel v červenci, a na návrh prezidenta byl jmenován do funkce podnáčelníka hlavního štábu československé armády pro zvláštní úkoly, kterými byl zejména styk s představiteli cizích armád, přípravu podkladů pro mírová jednání, apod. Proti udělení této funkce Píkovi neměl v té době námitky ani Gottwald, který se později stal jedním z hlavních strůjců Píkova konce.⁹⁷ Prezidentem byl rovněž povýšen do hodnosti divizního generála. Jako vynikající nejen voják, ale i politik a diplomat se ve své funkci skvěle osvědčoval a stejně jako ještě v průběhu války, i nyní byl Píka zastáncem rovného, ale nikoliv podřízeného spojení se SSSR.⁹⁸ Z titulu své funkce a za účelem jejího výkonu se Píka stýkal s řadou zahraničních diplomatů, vojenských přidělců, apod., aby mu i tyto styky byly následně kladeny za vinu a vykládány jako velezrada, v rámci plnění své funkce též cestoval do zahraničí, což bylo později využito k falešnému obvinění z vlastizrádné činnosti v Londýně.

V prvních poválečných volbách roku 1946 zvítězila KSČ, která tak získala převahu v parlamentu i ve vládě, jejímž předsedou se stal Klement Gottwald. Komunisté zvyšovali svůj vliv i úsilí o získání rozhodující politické moci a podpory většiny národa. Rozvinuli nábor členů a stranické příslušníky dosazovali na vlivná místa. Tento proces se pochopitelně týkal i ozbrojených složek, kde mezi vysokými důstojníky rostl počet komunistů, zatímco Píka v jednotě s prezidentem Benešem stále zastával názor, že armáda by měla být apolitická. V té době se již objevovaly první signály toho, že se Píka komunistům stával nepohodlným, když byl opakovaně upozorňován, že je

⁹⁷ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 36.

⁹⁸ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 18.

sledován či že se na něj vyptává zpravodajská služba.⁹⁹ Náčelník zpravodajské služby OBZ Bedřich Reicin Píku nenáviděl a usiloval o jeho odstranění z armády společně s dalšími důstojníky včetně Ludvíka Svobody, které už za války označoval za fašisty a Gottwaldovi navrhoval jejich odvolání z funkcí.¹⁰⁰ Koncem války se Reicin stal náčelníkem Obranného zpravodajství a na jeho pokyn OBZ Píku skutečně sledovala již od začátku jeho působení na hlavním štábu armády, od jara pak už zcela soustavně.¹⁰¹

Po únorovém převzetí moci komunisty a jeho následném povrzení květnovými volbami ve společnosti nastaly rozsáhlé změny, které se nemohly vyhnout ani ozbrojeným složkám. Armáda měla být očištěna od třídně nepřátelských vlivů, což znamenalo, že na jaře 1948 byl generál Píka společně s dalšími 26 generály, 370 důstojníky a dalšími příslušníky armády odvolán z funkce.¹⁰² Ministr národní obrany Ludvík Svoboda k tomu v dopise předsedovi Akčního výboru Národní fronty uvedl, že učinil opatření, *aby ti vojenští gážisté, kteří, svým záporným postojem k lidově demokratickému zřízení státu a zaujetím proti jeho zahraničně politické orientaci, zejména ve smyslu spojeneckých svazků s SSSR a ostatními slovanskými státy, nevyhovují požadavkům na ně kladeným, byli posláni na dovolenou, po níž bude následovati přeložení do výslužby, případně přeložení do zálohy.*¹⁰³ Dekretem Ministertva národní obrany ze dne 1. června 1948 byl generál Píka zproštěn činné služby a přeložen do výslužby. Zatím byl nadále sledován zpravodajskou službou a šířila se fáma, že několik generálů včetně něj má být zatčeno.¹⁰⁴

⁹⁹ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 21-22.

¹⁰⁰ BENČÍK, Antonín; RICHTER, Karel. *Tragický osud generála Heliadora Píky*. Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2014, str. 4

¹⁰¹ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 26.

¹⁰² Tamtéž, str. 32

¹⁰³ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. SVOBODA, Ludvík. *Dopis: předsedovi Akčního výboru Národní fronty Aloisi Čepičkovi*. Z 13. března 1948.

¹⁰⁴ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 33

9. března 1948 byl Píka po žlučnickovém záchvatu přijat do pražské vojenské nemocnice k operaci. I tam byl pečlivě sledován a střežen, čehož si byl vědom, ale přesvědčen o své nevinně nehodlal emigrovat tak, jako to učinila řada dalších.¹⁰⁵ 5. května byl bez jakékoliv informace rodině přímo z nemocnice odvezen do konspirační vily OBZ, a to přesto, že trestní oznámení proti jeho osobě, na základě kterého mohl být legálně zatčen, bylo datováno až 12. května 1948.

¹⁰⁵ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliodora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 34.

6. Proces s generálem Píkou

Zatčením generála Píky v květnu 1948 byl odstartován do té doby zákulisně připravovaný proces, jehož výsledek byl založen na nově přijatých právních normách, ale i na jejich porušování, a na celé řadě nezákonných postupů státních orgánů.

Cílem této kapitoly je detailně seznámit čtenáře s průběhem procesu s generálem Píkou, analyzovat celé trestní řízení od zatčení generála až po výkon rozsudku a popsat jednotlivé nezákonnosti a rozpory s platným právem i s všeobecně platnými právními zásadami v jednání zúčastněných orgánů a osob, to vše primárně za pomoci dobových dokumentů, ale též literatury k věci, zejména pak monografie generálova obhájce JUDr. Váhaly.¹⁰⁶

6.1. Vyšetřování

Jedním z hlavních organizátorů Píkova procesu byl Bedřich Reicin, který ve věci působil z pozice ředitele Obranného zpravodajství. Reicin byl členem KSČ již od roku 1929, za války působil v Moskvě a poté se připojil k československé jednotce v Buzuluk. Po skončení války byl s platností od 1. ledna 1945 jmenován ředitelem nově zřízené zpravodajské služby OBZ, jejímž hlavním úkolem byla ochrana (a v praxi kontrola) československé armády. Jak již bylo uvedeno (viz předchozí kapitolu 5.3.), Reicina motivovala silná osobní antipatie vůči Píkovi, a k jeho odstranění neváhal využít svého postavení a politického vlivu.

Další osobou kromě Reicina, která se silně angažovala na případu generála Píky, byl vyšetřující soudce a prokurátor pro vojenské záležitosti u státního soudu Karel Vaš. Vaš v tomto procesu působil nejprve jako vyšetřující soudce a posléze (v rozporu se zákonem, který tento přechod funkce v rámci jednoho případu neumožňoval) jako prokurátor. Hlavním prokurátorem v Píkově procesu byl generál Vaněk, Vaš mu oficiálně pouze asistoval, nicméně ve skutečnosti měl ve věci hlavní slovo, vedl výslechy, sepsal žalobu, kterou Vaněk pouze podepsal, a navrhl trest smrti. Podle slov

¹⁰⁶ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliodora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992.

Ludmily Uhlířové, sekretářky Reicina: „*U justice byl Vaš neomezeným pánem, neboť Reicin mu dával neomezenou pravomoc. Vaš se vyjádřil, že může odsoudit kohokoliv pro jakýkoliv paragraf a nikdo mu nedokáže, že je to nesprávné odsouzení.*“¹⁰⁷ Uhlířová byla jako zapisovatelka přítomná prvním výslechům Píky a také rozhovoru Vaše s Reicinem krátce po generálově zatčení. Slova, která byla podle Uhlířové vyřčena, jasně ukazují na způsob, kterým byl celý případ veden. „*Reicin si postěžoval: ‘Je to špatné Karle, zatím to nevypadá ani na patnáct let.’ a dr. Vaš mu bez ostychu nabídl: ‘Tak mi Bedřichu, rovnou řekni, kolik pro toho Píku potřebuješ – patnáct let, nebo rovnou provaz?’*“¹⁰⁸ Dle svědeckých výpovědí se Reicin s Vašem dohodli, že věc bude předložena soudu až ve chvíli, kdy bude materiál dostačující pro odsouzení k trestu smrti.¹⁰⁹

Podle tvrzení Vaše měla na Píkově odsouzení zájem i sovětská zpravodajská služba, kterou skrze osobu agenta Chazanova o vývoji věci průběžně informoval. Vaš uvedl, že mu bylo Chazanovem sděleno, že *zde byla obava, že by se mohl Píka dostat na západ a vyzradit mnoho cenného sovětského vojenského tajemství.*¹¹⁰ Toto tvrzení však se však jinde, než ve Vašově výpovědi neobjevilo, a tak lze spekulovat o tom, zda Vaše k jeho uvedení vedla historická skutečnost, či snaha zbavit se odpovědnosti. Podle Ludvíka Svobody naopak Sověti zájem o potrestání Píky nejevili.¹¹¹

Píka byl zatčen na základě trestního oznámení náčelníka generálního štábu generála Bočka (ačkoliv k zatčení fakticky došlo již dříve, viz kapitolu 5.3.) ze dne 12. kvěna 1948, adresovaného Ministerstvu národní obrany, které obsahovalo podezření ze zpravodajské činnosti pro cizí mocnosti, když Píka údajně již *v roce 1940 v době svého přidělení v Istanbulu vešel ve styk s orgánem britské zpravodajské služby IS v Istanbulu*

¹⁰⁷ jak Uhlířová uvedla jako svědkyně v procesu s Reicinem v roce 1951. Citováno podle VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 46.

¹⁰⁸ Citováno podle BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 39.

¹⁰⁹ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 56 T 7/2001 ze dne 15. června 2001.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 142.

*mjr. Haroldem Gibbsonem a vyzradil mu složení a úkol Československé vojenské mise [...] ač to odporovalo směrnicím vydaným ministerstvem národní obrany v Londýně a povaha této mise jest tajná. Dle trestního oznámení se Píka s Gibbsonem dohodl, že s ním bude zpravodajsky spolupracovat, podal mu informace o průběhu jednání se sovětskými orgány, o své cestě do SSSR a další tajné a důvěrné zprávy. Za tuto spolupráci dle trestního oznámení přijal od mjr. Gibbsona odměnu. Britské zpravodajské orgány údajně informoval také o činnosti vyslance v Moskvě Fierlingera, kterého nechal špehovat, sledoval jeho poštu a komunikaci s Londýnskou vládou, nadto ministerstvu národní obrany v Londýně záměrně a systematicky a ke škodě ČSR uváděl nepravdivé informace o stavu československých jednotek v ČSR, kladl překážky organizaci boje za osvobození ČSR a informoval o tom, že SSSR chce po vítězství nad Německem obsaditi středoevropské a západoevropské státy. V těchto činnostech měl Píka pokračovat i po roce 1945, když se stýkal s britskými zpravodajskými orgány, a to v ČSR i v Londýně a podával jim vojenské a politické zprávy, jež v zájmu ochrany státu měly zůstat utajeny.*¹¹²

Podezření z tohoto jednání bylo dle trestního oznámení podloženo opisy úředních depeší a instrukcí, dokumentárním materiálem, novinářskými články aj., které byly k trestnímu oznámení při jeho podání přiloženy, stejně jako výpověďmi svědků.

5. května 1948 byl generál Píka zatčen, ze dne 13. května 1948 je datováno Rozhodnutí Vrchního vojenského prokurátora o zahájení vyhledávacího prokurátorského řízení a uvalení vyšetřovací vazby, jelikož se obviněný měl dopustit zločinu vojenské zrady podle § 6 odst. 2 zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, zneužití moci služební podle §§ 380, 381 zákona č. 19/1855 ř.z., vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech.

Podle ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky se vojenské zrady dopustí ten, kdo:

¹¹² Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Trestní oznámení na generála Heliadora Píku od MNO a náčelníka hl. štábu gen. B. Bočka Vrchnímu vojenskému prokurátorovi. 12. 5. 1948.

Vyzradí cizí moci nebo nepřímo skutečnost, opatření nebo předmět, jež mají zůstat utajeny pro obranu republiky,

kdo vyzvídá takovou skutečnost, opatření nebo předmět, aby je vyzradil přímo nebo nepřímo cizí moci,

kdo za těmito účely s někým se spolčí nebo vejde ve styk přímý nebo nepřímý s cizí mocí nebo s cizími činiteli, zejména vojenskými nebo finančními.

Dle § 380 zákona č. 19/1855 ř.z. pak *každý úředník státní neb obecní, rovněž i každý jinak ve veřejné službě pod přísahou nebo bez přísahy ustanovený zřízenec, který v úřadě nebo službě, v nichž má povinnosti, zneužije moci sobě svěřené nebo služebního postavení jakýmkoli způsobem, aby někomu, buď si to stát, obec nebo jiná osoba, škodu způsobil, dopouští se takovým zneužitím zločinu, necht' již veden byl k tomu zjištěním nebo jinak náruživostí nebo vedlejšími úmyslem.*

Dle § 381: *za takových okolností dopustí se tohoto zločinu zejména:*

a) soudce, státní zástupce nebo jiný úředník povinnostmi vázaný, rovněž i každý jiný ve veřejné službě dočasně nebo trvale ustanovený zřízenec, jenž od zákonného plnění své úřední nebo služební povinnosti dá se odvrátiti;

b) každý úředník nebo jiný ve veřejné službě ustanovený zřízenec, kterýž ve věcech úředních nebo služebních osvědčí nepravdu nebo v úředních vyhotoveních nebo služebních podáních uvede nepravé okolnosti, rovněž i notář, který při sdělávání nebo vyhotovování nějaké notářské listiny osvědčí nepravdu;

c) každý ve veřejné službě ustanovený zřízenec, který úřední nebo služební tajemství jemu svěřené nebezpečným způsobem zjeví, který listinu jeho úřednímu nebo služebnímu dohledu svěřenou zatají, zničí nebo někomu proti své povinnosti sdělí;

d) každý advokát nebo jiný přísežný zástupce, rovněž i každý jiný k zastupování nějakého veřejného fondu zřízený zástupce, který na újmu straně od něho zastupované odpůrci při sdělávání spisů právních nebo jinak radou a skutkem jest nápomocen.

V komunikaci s příslušníky britské zpravodajské služby tak bylo spatřováno vyzrazování informací, které měly zůstat utajeny pro obranu republiky, a to v rozporu s pokyny Ministerstva národní obrany. Přitom československé orgány v Londýně samy

s britskou tajnou službou kontakty udržovaly a jako spojenci si předávali informace, Píka s jejími představiteli na Balkáně navázal kontakt na přímý rozkaz.¹¹³ V dané situaci musel v rámci spolupráce s britskou stranou nutně některé informace sdílet, avšak ničím nebylo doloženo, že by šlo o informace tajné, které by předávat neměl. Píkovi bylo kladeno za vinu též vyzrazování informací, sdělených mu sovětskou stranou výhradně pro potřeby československé vlády, svou činností tak měl poškodit jak zájmy ČSR, tak SSSR, přičemž toto tvrzení o škodě nebylo ničím podloženo ani dokazováno.

Některá z obvinění, jako údajné Píkovo bránění bojům za osvobození ČSR, byla zcela vykonstruovaná, jindy byla realita pozměněna či vykládána tak, jak se to žalobcům hodilo. Pokud Píka podával zprávy o bolševizaci československé vojenské jednotky a politice SSSR, vycházely tyto informace z reálné situace, a je pochopitelné, že se rozcházely s ideologickým hlášením komunisty Fierlingera. V první řadě Píka vždy plnil rozkazy a instrukce svých nadřízených a své vlády, přesto byla tato jeho činnost označena za zneužití svěřené moci a služebního postavení.

Poté, co byl Píka zatčen, byly zahájeny jeho výslechy, které po několika přerušeních trvaly až do 17. listopadu. Zpočátku však nepřinášely žádané výsledky, stejně jako dosud shromážděné materiály neprokazovaly žádnou zločinnou činnost zadrženého, důkazní materiál byl slabý. Reicin jako důkazů údajné zrádcovské činnosti využíval zejména depeší mezi Píkou a londýnskou vládou z válečného období, jenže Píka pravdivě tvrdil, že pouze plnil pokyny své vlády, což bylo jeho povinností jako vojáka. Jak uvedl roku 1951 při procesu s Reicinem jeden z Píkových vyslychajících, podplukovník OBZ Nyč: „neměli jsme žádné usvědčující doklady proti generálu Píkovi. K dispozici byla pouze část londýnského archívu, z něhož byly jasné styky generála Píky s anglickou zpravodajskou službou.“¹¹⁴ V důkazní nouzi tak bylo třeba přistoupit k falzifikaci, načež vznikla falešná agenturní zpráva o návštěvě Píky u šéfa britské zpravodajské služby v létě 1946, ve které britská strana vyjadřovala spokojenost nad

¹¹³ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 31.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 42.

zprávami, které Píka během války dodával. Že šlo v případě tohoto důkazu o falzifikát, potvrdil v roce 1951 Nyč a také Uhlířová, která dokument nesla na překlad. „*Velmi přesně jsem znala původ tohoto pseudodokumentu. Pracovníci 5. oddělení [pozn. aut.: oddělení OBZ] ho sepsali česky a překlad do angličtiny dělala externí spolupracovnice [...] Tak vznikla agenturní zpráva, o které tvrdili, že ji naše ofenzivní zpravodajství za náročných okolností získalo přímo v Londýně.*“¹¹⁵

Píka se přes nátlak vyšetřovatelů a prokurátora Vaše při výsleších odmítal doznat k vykonstruovaným obviněním. Výsledky byly proto přerušeny a Vaš nechal Píku na tři měsíce zavřít na samotku. Dalším aktem, který měl podlomit Píkovo odhodlání, bylo zatčení jeho syna Milana za údajný pokus o osvobození a únos otce do zahraničí. Kapitán Milan Píka byl následně v únoru 1949 propuštěn pro nedostatek důkazů a v průběhu roku přeložen do výslužby a následně degradován na vojína, účelu jeho zatčení bylo již dosaženo. Generála nechal Vaš opět předvést až 14. října, načež Píka uvedl, že při přemýšlení o svých skutcích došel k názoru, že v některých skutečnostech opravdu pochybil a je ochoten tyto svoje chyby plně doznat, ale zároveň [...] vysvětlit důvody a okolnosti, které mne nutily dopustit se těchto chyb.¹¹⁶ Na základě Vašova nátlaku nakonec Píka podepsal výslechové protokoly, obsahující nepravdivá přiznání, když se domníval, že při hlavním líčení u soudu mu bude umožněno vše vysvětlit a byl přesvědčen o tom, že nemůže být odsouzen.¹¹⁷

6.2. Žaloba

Prvním generálovým obhájcem byl JUDr. Václav Kaiser, kterého mu doporučil syn Milan. JUDr. Kaiser v červnu 1948 usiloval o Píkovo propuštění z vazby, které odůvodňoval špatným zdravotním stavem, v červenci 1948 Píkovým jménem žádal o abolici v rámci poměrně úzké amnestie, kterou vyhlásil Gottwald při svém nástupu do

¹¹⁵ Citováno podle BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliadora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 37-38.

¹¹⁶ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 50.

¹¹⁷ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 42.

funkce prezidenta. Neuspěl ani v jednom případě, žádost o abolici byla vrácena s tím, že ministr národní obrany – Ludvík Svoboda – *neshledal důvodů k tomu, aby navrhl udělení milosti.*¹¹⁸ Píka tedy zůstal ve vazbě, a byl v ní stále, když mu v prosinci 1948 oznámili, že jeho proces se bude konat v lednu před Státním soudem. Protože JUDr. Kaiser nebyl na seznamu obhájců, ke Státnímu soudu připuštěných, získal Píka jako nového obhájce JUDr. Rastislava Váhalu, který si na pomoc přibral JUDr. Čerovského, v té době předsedu advokátní komory. Tuto funkci JUDr. Čerovský opustil, aby se mohl plně věnovat obhajobě Píky.

Materiál, získaný vyšetřováním, státní prokurátor generál Vaňek¹¹⁹ v Obžalobě z 27. prosince 1948 shrnul ve tři trestné činy, a to v souladu s Rozhodnutím o zahájení vyhledávacího prokurátorského řízení a uvalení vyšetřovací vazby zločin vojenské zrady podle § 6 odst. 1, odst. 3 zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, a dále zločin nepřekážení nebo neoznámení trestných podniků podle § 12 zákona č. 50/1923 Sb. a zločin zneužití moci úřední podle § 101 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

Zločinu nepřekážení nebo neoznámení trestných podniků se podle § 12 odst. 1 zákona č. 50/1923 Sb. dopustí ten, *kdo opomine překaziti trestné činy uvedené v § 1, 2, 6 až 9, ačkoli tak mohl učiniti snadno a bez nebezpečí pro sebe a osoby blízké, kdo se dozví věrohodným způsobem, že se chystá takový zločinný podnik nebo že byl spáchán čin uvedený v § 6, čís. 2 a 3 a opomine to neodkladně oznámiti věrohodným způsobem úřadu neb ohroženému.* Podle odst. 3 pak *neoznámení není trestné, dověděl-li se vinník o podniku v době, kdy již bylo od něho upuštěno, avšak to neplatí v případě, jde-li o vojenskou zradu podle § 6, čís. 2 a 3.*

Zločinu zneužití moci úřední podle § 101 zákona č. 117/1852 ř.z. se dopustí *každý úředník státní nebo obecní, který v úřadě, jímž jest zavázán, zneužije moci sobě svěřené jakýmkoliv způsobem, aby někomu, buď si to stát, obec nebo jiná osoba, škodu způsobil,*

¹¹⁸ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Ministerstvo národní obrany. Zamítnutí žádosti o abolici. Nedatováno.

¹¹⁹ Ačkoliv obžalobu fakticky napsal Vaš (viz kapitolu 6.1.).

dopustí se takovým zneužitím zločinu, nechť se byl k tomu svěsti dal zřístností, nebo jinak náruživostí nebo vedlejším obmyslem. Za úředníka je přitom pokládán ten, kdo mocí příkazu veřejného, přímo nebo nepřímo daného, ať jest pod přísahou čili nic, povinen jest, obstarávati práce vlády.

Právní kvalifikace údajných Píkových skutků se tedy příliš nezměnila, pouze byl na rozdíl od předchozího rozhodnutí použit obecný trestní zákoník namísto zákoníku vojenského.

Dle Obžaloby obviněný *z valné části doznává zažalovaný děj a je zcela bezpečně usvědčován výsledky přípraveného vyšetřování,*¹²⁰ což bylo tvrzení příliš neodpovídající skutečnosti, a pokud ano, tak skutečnosti, vystavěné na základě fabrikovaných důkazů.

V Obžalobě je dále zdůrazňováno, že trestné jednání obviněného se týkalo zvláště důležitých informací, bylo pácháno po delší dobu a ve značném rozsahu, za složité mezinárodní situace a z veřejného postavení obviněného, tedy veškerými možnými způsoby je odůvodňována nutnost odsouzení a přísného potrestání. Obžaloba byla celkově *velmi slabá, bez důkazů, zato „prošpikovaná“ domněnkami a hypotézami*¹²¹ a JUDr. Váhala se oprávněně domníval, že podle této žaloby Píka podle platného práva nemůže být odsouzen.

Dne 21. ledna 1949 se Píkův proces řešil na zasedání Vojenského komitétu při ÚV KSČ, na němž byli mimo jiné přítomni Klement Gottwald, Ludvík Svoboda i Bedřich Reicin. K procesu s gen. Píkou se usnesli na následujícím:

- 1. Proces nutno vésti jako tajný.*
- 2. Generála Píku nutno soudit podle zákona.*
- 3. Při procesu je nutno se soustředit na hlavní věci.*

¹²⁰ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Obžaloba státní prokuratury. 27. 12. 1948.

¹²¹ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 12.

*Provede soudruh Reicin.*¹²²

Z tohoto zápisu tak vyplývá zcela jasně, že byl proces řízen a nařízen stranickým vedením, které prostřednictvím pověřených osob celý jeho průběh kontrolovalo.

6.3. Hlavní líčení

Dne 26. ledna 1949 bylo v budově Státního soudu na Pankráci zahájeno hlavní líčení, v souladu s usnesením Vojenského komitétu na návrh státního prokurátora Vaňka prohlášeno za neveřejné. Nebyli předvoláni žádní ze svědků, které navrhoval Píka a jeho obhájci. Po přečtení obžaloby Píka prohlásil, že se necítí vinen.¹²³ V následujících dvou dnech opakovaně vyvracel předkládaná tvrzení a důkazy, oba Píkovi obhájci, kteří se nesmířili s omezením role advokáta na pouhého pozorovatele scénáře, který napsali jiní, předkládali důkazy o generálově nevině, navrhovali předvolání nových svědků a provedení dalších důkazů, upozorňovali na nepodloženost obvinění, zdůrazňovali, že nesouhlasí s pouhým čtením protokolárních výpovědí, avšak vše bylo marné, když výsledek procesu byl předem stanoven.

Až do samotného hlavního líčení obhájci také neznali obsah znaleckého posudku, který měl posoudit činnost generála Píky, vlastní stanovisko museli připravit předem a bez znalosti posudku, který byl ke spisu přiložen jako tajný. Posudek připravoval plukovník Zadina, příslušník OBZ přímo podřízený Reicinovi, a tedy zcela zjevně nikoliv osoba nestranná a objektivní, kterou by soudní znalec dle platného práva měl být. Posudek obsahoval dlouhý popis historie britské zpravodajské služby a mezinárodní politiky ve válečných letech, významu jednotlivých zainteresovaných příslušníků britské zpravodajské služby, ohledně činnosti generála byl pouze popisný, všeobecný a hlouběji nerozebíral jednotlivé zprávy, které Píka údajně britským zpravodajcům poskytl. Posudek se zato obšírně věnoval ideovému hodnocení válečné politiky a záměrům Velké Británie v kontrastu k postojům Sovětského svazu, aby tak mohla být zdůrazněna

¹²² Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Protokol ze zasedání Vojenského komitétu při ÚV KSČ dne 21. ledna 1949.

¹²³ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliodora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 99.

závažnost vyobrazení informací mocnosti, která dle posudku usilovala o oslabení Sovětského svazu a s ním i jeho spojenců. Politické hodnocení v posudku převážilo nad odbornými informacemi, které by znalecký posudek měl podat. Závěrem posudku bylo, že osoby, s nimiž byl Píka v přímém styku, byly orgány cizí moci, Píka jim vyzradil *skutečnosti a opatření, které měly být utajeny pro obranu republiky*, a které se týkaly *zvláště důležitého vojenského tajemství*, přičemž je měl podle svého postavení a výslovných příkazů povinnost *uchovávat v tajnosti*, a svou činností způsobil škodu *nedozírného rozsahu trvalého rázu*,¹²⁴ a to jak ČSR, tak jejímu spojenci SSSR. Ani ze samotného textu posudku však tyto závěry jasně nevyplývají, vznik škody není nijak doložen, znalec pouze vychází z premisy, že co bylo ve prospěch Anglie, bylo rovněž v neprospěch ČSR a SSSR. Posudek byl u hlavního líčení použit jako jeden ze zásadních důkazů, a to přesto, že s ohledem na výše uvedené by jej soudce správně aplikující platné právo neměl při rozhodování brát v potaz, a že důkazy k prokázání v posudku uvedených tvrzeních chyběly. Dle výpovědi podplukovníka Nyče v procesu s prokurátorem Vašem byl Zadinův posudek vypracován na objednávku za účelem nikoliv objasnění odborné problematiky, nýbrž usvědčení generála Píky.¹²⁵

Obhájci též žádali, aby byly přečteny všechny Píkovy depeše od roku 1941 – 1945, jejichž archív měl k dispozici Reicin a soudu předkládal pouze výtažky z těch, které se mu hodily, zatímco k ostatním materiálům obhájcům neumožnil přístup. Předkládané zprávy tak byly mnohdy vytrženy z kontextu a obhajobě chyběly podklady k přesvědčivé protiargumentaci. Obhájci navrhli také výslech svědka plukovníka Bělíny, který znal informace o osudu archívu Československé vojenské mise v SSSR.¹²⁶ Generál Píka pak navrhl výslech svědků, kteří by též mohli potvrdit obsah jeho zpráv, zasílaných do Londýna, a dotazy na sovětské orgány, které by měly předložit pravdivé informace o Píkově činnosti v SSSR.

¹²⁴ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. plk. ZADINA. *Znalecký posudek v trestní věci div. gen. Heliodor Píka*. 11. ledna 1949.

¹²⁵ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 56 T 7/2001 ze dne 15. června 2001.

¹²⁶ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 109.

Prokurátor Vaněk však návrhy označil za *bezpředmětné a nadbytečné* a senát je poté při poradě zamítl. Další výslechy svědků byly označeny za zbytečné, jelikož *nemohou přinést nic nového a podstatného*¹²⁷ a soud již získal dostatečný podklad pro posouzení viny. Jako zbytečné bylo označeno též čtení celého archívu depeší, jelikož podle argumentace soudu byly depeše dosud nečtené trestně-právně nezávadné a tak nebyly pro posouzení viny rozhodné.¹²⁸ Tuto skutečnost přitom soud bez znalosti celého archívu nemohl posoudit.

V závěrečné řeči tak obhájcům nezbyvalo nic jiného, než žádat spravedlivé a mírné posouzení případu a mírné potrestání, případně zproštění obžaloby nebo překvalifikování na přečin. O spravedlivé a mírné posouzení svého jednání žádal rovněž Píka svým posledním slovem. I tyto žádosti však byly marné.

Před vyhlášením rozhodnutí bylo líčení přerušeno a jeho aktéři, včetně předsedy senátu, se sešli u Reicina, aby mu referovali o průběhu procesu a probrali, jak má vypadat rozsudek.¹²⁹ Poté následovala závěrečná porada senátu a rozsudek byl vynesena. Generál Píka jím byl uznán vinným ze zločinu vojenské zrady podle § 6:2 odst. 1 zákona č. 50/1923 Sb., zločinu zneužití služební moci podle § 380 vojenského trestního zákona, zločinu vojenské zrady podle § 6:1 zákona č. 50/1923 Sb., a odsouzen podle § 6 odst. 2 zákona č. 50/1923 Sb. za použití §§ 45, 96 vojenského trestního zákona kromě kasace (jelikož jak soud odůvodnil, obžalovaného bylo nutno soudit podle trestního práva platného pro vojsko), vyloučení z čs. armády a ztráty čestných odznaků a vyznamenání k trestu smrti provazem. Nadto byla dle § 32 zákona č. 50/1923 Sb. vyslovena ztráta čestných práv občanských na dobu 10 let.

Zločinu vojenské zrady podle § 6 se dopustí ten, *(1) Kdo za války opatřuje nepříteli nějaký prospěch nebo způsobí škodu branné moci nebo vojenským podnikům republiky*

¹²⁷ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 109.

¹²⁸ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Rozsudek Státního soudu sp.zn. Or-I-38/48 ze dne 28. ledna 1949.

¹²⁹ Jak vypověděl při rehabilitačním procesu v roce 1968 K. Vaš (VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 127.).

nebo jejího spojence nebo příslušník republiky, který za války koná službu v nepřátelském vojsku. (2) kdo vyradí cizí moci nebo nepřímo skutečnost, že opatření nebo předmět, jež mají zůstat utajeny pro obranu republiky, kdo vyzvídá takovou skutečnost, opatření nebo předmět, aby je vyradil přímo nebo nepřímo cizí moci, kdo za těmito účely s někým se spolčí nebo vejde ve styk přímý nebo nepřímý s cizí mocí nebo s cizími činiteli, zejména vojenskými nebo finančními.

Zločin zneužití služební moci § 380 vojenského trestního zákona vymezuje takto: každý úředník státní neb obecní, rovněž i každý jinak ve veřejné službě pod přísahou nebo bez přísahy ustanovený zřízenec, který v úřadě nebo službě, v nichž má povinnosti, zneužije moci sobě svěřené nebo služebního postavení jakýmkoli způsobem, aby někomu, buď si to stát, obec nebo jiná osoba, škodu způsobil, dopouští se takovým zneužitím zločinu, nechť již veden byl k tomu ziskností nebo jinak náruživostí nebo vedlejším úmyslem.

Tvrzený skutkový děj vzal soud za prokázaný zejména trestním oznámením generála Bočka, svědeckými protokoly, agenturní zprávou (viz kapitolu 6.1.) a dalšími písemnými podklady, znaleckým posudkem a částečným doznáním obžalovaného. Ke generálově doznání je v rozsudku uvedeno, že skutkový děj při prvních výsleších *zcela popíral a postupně doznával pak vždy jen ty skutečnosti, ze kterých byl jiným způsobem plně usvědčován, což svědčí o záměrnosti a rafinovaně vymyšlené koncepci celé jeho obrany, již soud [...] zcela právem neuvěřil.* Píkovo popírání tvrzených skutečností rozsudek označuje za *naprosto nevěrohodné.*

Rozsudek doslovně přejímá argumentaci obžaloby a znaleckého posudku, který označuje za *široce a logicky zdůvodněný*, a k němuž se nalézací soud *v plném rozsahu přiklonil*, odůvodnění staví na útržcích Píkových tvrzení a korespondence, vytržených z kontextu. Jeho doznání kontaktu s britskými orgány vykládá jako doznání zrádcovské činnosti, činnosti v Sovětském svazu jako úmyslné poškozování sovětských zájmů.

Soud vzal za prokázané, že Píka jednal v úmyslu poškodit zájmy ČSR a jejího spojence SSSR, a to na základě svého krajně protisovětského zaměření, nenávisti k vyslanci Fierlingerovi a toho, že se plně postavil do cizích služeb proti zájmům vlastního státu, přičemž škoda skutečně nastala.

Jak již bylo uvedeno, kontakt s příslušníky britské zpravodajské služby Píka návazal na přímý rozkaz svých nadřízených v Londýně, obsah informací, které jim sděloval, odpovídal obdrženým pokynům, a nešlo o informace, které by mohly uškodit ČSR nebo SSSR. Peněžní obnos, který od mjr. Gibbsona přijal, nebyl odměnou za spolupráci s britskou tajnou službou. Při svém působení v SSSR dělal Píka vše pro úspěch vojenské mise, přičemž spolupracoval se sovětskými orgány a nic, co by mohlo ohrozit úspěchy ČSR nebo SSSR záměrně neučinil. Informace, které podával do Londýna, nebyly v žádném případě záměrně nepravdivé, a pokud byly v některém případě nesprávné, jednalo se spíše o chybu než záměr. Z mnoha Píkových prohlášení vyplývá, že jeho vztah k SSSR byl přátelský a spíše nerealisticky pozitivní, než naopak. Skutečnost, že usiloval o apolitičnost vojenské jednotky a potlačení vlivu komunistů v ní, vyplývala z jeho vojenského vzdělání a zkušeností. Konečně pokud jde o údajné pokračování Píkovy spolupráce s britskými zpravodajci po válce, stýkal se s nimi pouze společensky z titulu své funkce a postavení. Jak Píka uvedl ve své žádosti o aboliici: *je možné, že jsem se dopustil nevědomky nějaké chyby, avšak 30 let činnosti pro republiku zaslouží, aby se chyby posuzovaly shovívavě.*¹³⁰ Pokud lze v činech generála spatřovat chyby, jde skutečně o chyby, nikoliv zlý úmysl, a z celého jeho životopisu vyplývá, že veškeré své úsilí věnoval činnosti ve prospěch Československého státu, nikoliv proti němu.

Rozhodnutí na základě jednostranných důkazů, nepřípustného znaleckého posudku a vynucených doznání je v přímém rozporu se základními zásadami trestního práva, zejména zásadou materiální pravdy, zásadou in dubio pro reo a presumpce nevinny a je nutno jej označit za nesprávné a nezákonné.

Uložení trestu smrti soud odůvodnil zejména postavením generála, významem prozrazených tajemství a dobou pokračování v trestné činnosti. Polehčující okolnosti

¹³⁰ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. PÍKA, Heliodor. *Žádost o aboliici*. Praha: 2. července 1948.

soud neshledal jako dostačující pro změnu trestu na doživotní nebo dočasný těžký žalář dle § 1 zákona č. 91/1934 Sb. z. a n., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech.¹³¹

6.4. Odvolání

Po přečtení rozsudku Píka uvedl, že rozsudku rozumí a ohlašuje zmateční stížnost a odvolání. Trestní řád z roku 1873, podle kterého byl tento proces veden, připouštěl proti rozsudku soudu první instance právě tyto dva opravné prostředky. Zmatečná stížnost umožňovala vytýkat, že soud dospěl k rozhodnutí nesprávným či nezákonným postupem, který zabránil, aby trestná činnost byla řádně objasněna. Bylo ji tedy možné podat pro procesní vady v řízení, jako např. že soud nebyl náležitě obsazen, výrok soudu není jasný, úplný, odporuje si, nebo když *není uvedeno žádných příčin tohoto výroku*, když soud nesprávně vyměřil trest, apod. Odvolání bylo možné podat jen do výroku o trestu. Lhůta pro podání obou opravných prostředků byla tři dny od vyhlášení rozsudku, přičemž oba měly ze zákona odkladací účinek. V případě, že byly podány oba opravné prostředky, mělo o nich být rozhodováno při jednom zasedání. Podle § 288 *shledá-li soud zrušovací, že stížnost zmatečná není podstatná, má ji zavrhnouti*. Podle § 295 pak *proti rozhodnutí sborového soudu druhé instance není prostředku opravného*.

Zmateční stížnost a odvolání do výše trestu sepsali obhájci společně s Píkou hned po hlavním líčení, tento dokument čítal 48 stran a opakovaně uváděl veškeré u hlavního líčení uvedené námítky vůči obžalobě, a také vůči uloženému trestu smrti.¹³² Necelý měsíc po jejich podání, 8. dubna 1949, pětičlenný senát Nejvyššího soudu v Brně svým usnesením sp. zn. Zm I 248/49 oba opravné prostředky zamítl, když trest shledal přiměřeným, čímž se rozsudek Státního soudu stal pravomocným a konečným.

Jako poslední možnost zaslal Píka 12. dubna 1949 žádost o milost prezidentu Gottwaldovi, která byla neprodleně postoupena ministerstvu spravedlnosti. V této

¹³¹ Podle § 1 odst. 1 zákona č. 91/1934 Sb. z. a n. namísto trestu smrti uvedeného v zákoně uloží soud trest těžkého žaláře (káznice) doživotního nebo dočasného od patnácti do třiceti let, jsou-li polehčující okolnosti tak závažné, že by trest smrti byl nepřiměřeně přísný.

¹³² VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 128.

žádosti Píka uvedl, že nikdy neměl v úmyslu poškodit zájmy republiky a československého lidu, ale naopak *veškeré své síly věnoval [...] práci pro republiku a národ*. Píka opakovaně popisoval své působení během války a později v Sovětském svazu, i nyní zdůrazňoval, že byl *od začátku přítelem Sovětského svazu* a pokud kdy podával zprávy, vyznívající vůči Sovětskému svazu negativně, *nebyly to nikdy zprávy nepřátelské a nenávistné, nýbrž naprosto kritické, věřící vždy v konečné vítězství Sovětského svazu*. Píka na Gottwalda apeloval jako na prezidenta, ale i jako na člověka, který generála při jeho působení v Moskvě osobně poznal, a žádal jej, aby mu svou milostí umožnil *alespoň jako vězni dívati se na zdárný a úspěšný vývoj našeho národa pod Vaším vedením*.¹³³

Rovněž ve svém životopise v osobním spise trestance, vyplněném k předání Píky z věznice Státního soudu na Pankráci do věznice Plzeň-Bory, Píka jako vlastní stanovisko ke svému trestu a vině uvedl: *Neměl jsem ani úmyslu ani vědomí velezrady*.¹³⁴

Gottwald však žádosti o milost nevyhověl, což při znalosti okolností procesu nemůže být překvapením. O osudu generála Píky bylo dávno pevně rozhodnuto a právě Gottwald byl jedním z těch, kteří v jeho likvidaci měli hlavní slovo. 19. června obdržel předseda Státního soudu sdělení, že milost nebyla udělena a má být postupováno dále podle zákona. Téhož dne předseda Státního soudu přijel do Plzeňské věznice, aby Píkovi oznámil, že trest smrti bude proveden 21. června v 6 hodin ráno.

6.5. Poprava

Trest smrti byl vykonán 21. května 1949 v 6:10 hodin ráno na nádvoří trestnice pro muže v Plzni. Na dotaz předsedy senátu, zda má nějaké poslední přání, Píka, oblečen ve své generálské uniformě, uvedl *„Mým posledním přáním jest, aby národ zůstal*

¹³³ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. PÍKA, Heliodor. *Žádost o milost k panu prezidentu republiky*. 12. dubna 1949.

¹³⁴ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Osobní spis trestance: Píka Heliodor. Nedatováno.

sjednocen a aby každý bez rozdílu pracoval na sjednocení národa.“ V 6:15 konstatoval přítomný úřední lékař smrt udušením.

Ještě před svým odchodem z věznice po popravě žádal JUDr. Váhala jménem Píkovy rodiny o vydání generálových ostatků, žádost však byla zamítnuta z důvodu ohrožení veřejného pořádku. Dle běžné praxe tak bylo generálovo tělo odvezeno do patologického ústavu ke studijním účelům a následné kremaci. Lékaři zde však zaměnili generálovo tělo za tělo jiného vězně, tělo generála nabalzamovali a uschovali, aby mohl být důstojně pohřben, až pro to nadejde vhodný čas. K tomu ale nedošlo, a z důvodů změn v patologickém ústavu bylo nabalzamované tělo po deseti letech pod falešným jménem spáleno v plzeňském krematiu, takže se nikdy nepodařilo zjistit, kde přesně je popel generála uložen.¹³⁵

Jako dovršení obrazu zrádcovské činnosti generála Píky již druhý den po vyhlášení rozsudku začal v deníku Obrana lidu vycházet materiál s názvem Cesta až na dno zrady, kterou pod pseudonymem Jozef Bartovský psal Reicin za účelem přesvědčení veřejnosti o zrádné činnosti Píky a spravedlnosti vynesenoého trestu.¹³⁶

¹³⁵ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. PÍKA, Milan. *Životopis armádního generála i.m. Heliodora Píky*. Únor 2003.

¹³⁶ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliodora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 50.

7. Obnova procesu

„Až bude příznivější doba, očistěte mne, jsem nevinen,“ žádal Píka v noci před popravou syna Milana a JUDr. Váhalu.¹³⁷

V roce 1953 zemřel Stalin a do čela KSSS a zároveň Sovětského svazu nastoupil Nikita Chruščov, který následně na 20. sjezdu KSSS v roce 1956 přednesl projev *Kult osobnosti a jeho důsledky*, v němž odsoudil diktátorské praktiky Stalina, a tím otevřel cestu k destalinizaci a pozvolné liberalizaci jak v SSSR, tak i v ČSR. Ve stejném roce jako Stalin zemřel i Klement Gottwald a na jeho místo nastoupil Antotnín Zápotocký. Začalo pomalé uvolňování režimu, a i v komunistické straně se začaly ozývat hlasy, volající po rehabilitaci neprávem odsouzených spolustraníků. Usnesením XII. sjezdu KSČ bylo uloženo, aby byly znovu a objektivně prozkoumány a zhodnoceny procesy zakladatelského období socialismu. Kroky k rehabilitaci byly skutečně učiněny, avšak o jejím rozsahu a formě rozhodovalo stranické vedení, a součástí komisí a pracovních skupin byly i osoby, které figurovaly v přípravě politických procesů.¹³⁸ Výsledky rehabilitačních prací tak stále nemohly být zcela objektivní, naopak jejich cílem bylo opět zejména naplnit potřeby režimu.

Postupně byly ustaveny dvě komise, které se měly zabývat revizí politických procesů, ačkoliv zatím šlo pouze o procesy s představiteli KSČ a odpovědnost příslušníků StB. V roce 1955 byla ustavena Baráková komise *pro přezkoumání zákonnosti některých soudních případů od roku 1948 z hlediska výše trestu*. Výsledkem práce této komise bylo zmírnění některých trestů a podmíněčné propuštění několika desítek odsouzených, větší přínos k rehabilitaci však zatím nepřinesla. Komise zkoumala i proces s Rudolfem Slánským a spol., který však shledala oprávněným.

Další komise, Kolderova, byla ustavena v roce 1962, a tato již došla k závěru, že procesy s funkcionáři KSČ byly vykonstruované a protizákonné. Tato skutečnost však

¹³⁷ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 134-135.

¹³⁸ BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK Lukáš; BOŠTÍK Martin; STARÁ Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice*. Praha: Auditorium, 2015, str. 65.

byla dávána za vinu justici a StB, nikoliv KSČ a jejím představitelům. Práce této komise však byla již důslednější než práce Barákovy komise a její výsledky významnější.¹³⁹ Posléze byly ustaveny ještě další dvě komise, které přinesly rehabilitaci některých dalších odsouzených. Situace v ČSR spěla k pražskému jaru a příznivější doba pro očištění generála Píky konečně nastala.

25. května 1966 navštívil Milan Píka Ludvíka Svobodu, toho času poslance Národního shromáždění a pracovníka Vojenského historického ústavu, s nímž o svém otci diskutoval. Svoboda Milanu Píkovi doporučil podat žádost o revizi procesu, kterou slíbil podporovat.¹⁴⁰ JUDr. Váhala tedy vypracoval návrh na obnovu řízení, který byl v září 1966 zaslán ÚV KSČ, ministerstvu národní obrany a Nejvyššímu soudu a v lednu 1967 jménem manželky a syna generála Píky doplněn. Ludvík Svoboda k tomuto návrhu připojil své pozitivní vyjádření.

Teprve v roce 1968 však byl ve věci učiněn pokrok. Ludvík Svoboda se stal prezidentem a začal usilovat o rehabilitaci nespravedlivě odsouzených, kteří dosud rehabilitováni nebyli, a snažil se, aby bylo řízení o obnově Píkova procesu co nejdříve zahájeno. Na přípravě obnoveného řízení s jeho pověřením spolupracoval s JUDr. Váhalou nový generální prokurátor Milan Čeřovský. Společně navrhli výslech několika svědků, a předložení všech, nikoliv pouze vybraných depeší mezi generálem Píkou a Londýnem. Vzhledem k roli znaleckého posudku plukovníka Zadiny v původním procesu byli vojenští historici Antonín Benčík a Jaromír Navrátil požádáni o vypracování předběžného nového posudku. V tom došli k závěru, že plukovník Zadina ve svém posudku ignoroval historická fakta, rozhodná pro objektivní posouzení činnosti generála Píky¹⁴¹ a konstatovali, že se nemohou ztotožnit s metodami ani závěry původního znalce.

¹³⁹ UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. Dokořán, sr. 131.

¹⁴⁰ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliodora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 143.

¹⁴¹ BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliodora Píky*. Ostrov: Ostrov, 2006, str. 64.

Dne 13. května 1968 proběhlo před Vyším vojenským soudem v Příbrami hlavní líčení v řízení o obnovu procesu. Na základě nového znaleckého posudku, vyjádření Ludvíka Svobody o osobě a činnosti generála Píky a svědeckého výslechu Ludmily Uhlířové, která vypovídala o výsledcích generála Píky a tvorbě falešné agenturní zprávy, která byla v původním procesu použita jako zásadní důkaz, dospěl soud k závěru, že *bude v zájmu spravedlivého posouzení případu opět prostudovat celý proces z roku 1949 na základě platného trestního řádu.*¹⁴² Původní rozsudek Státního soudu z 28. ledna 1949 byl zrušen Usnesením sp. Zn. Nt 2/68 ze dne 13. května 1968 a konečný verdikt o vině generála Píky odkázán do obnoveného trestního řízení.

V říjnu a prosinci 1968 proběhlo u Vyšího vojenského soudu hlavní líčení, při němž se měla znovu projednat celá původní obžaloba dle platného trestního řádu a s provedením všech navržených důkazů. Kromě Ludmily Uhlířové vypovídal též Karel Vaš a další osoby. 13. prosince 1968 Vyší vojenský soud v Příbrami vynesl rozsudek, kterým se *obžalovaný gen. Heliodor Píka [...] zprošťuje se podle § 226, písm. a) tr. ř. v plném rozsahu obžaloby býv. státního prokurátora v Praze [...] protože nebylo prokázáno, že se staly skutky, pro něž byl stíhán.*

Vyší vojenský prokurátor na základě provedeného došetření dospěl k závěru, že obžaloba v žádném směru není opodstatněná, důkazy, na jejichž základě bylo rozhodnuto, jsou neprůkazné a v průběhu vyšetřování lze spatřovat zásadní procesní nedostatky. V tomto směru soud v odůvodnění rozsudku uvádí, že *celé řízení je poznamenáno formami a metodami, které vzbuzují vážné podezření, že Píkova výpověď i výpovědi svědků byly ovlivněny okolnostmi, jež nelze považovat za běžné a zákonu odpovídající.*¹⁴³ Z výpovědí svědků i dalších důkazů soud vyvozuje, že Píkova doznání ve vyšetřovacích protokolech neodpovídala objektivní pravdě, a nadto obžalovaný následně neměl možnost u soudu uplatnit svá zákonná práva na obhajobu, z těchto podkladů tedy při rozhodování o vině nelze vycházet.

¹⁴² VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 151.

¹⁴³ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Rozsudek Vyšího vojenského soudu v Příbrami sp. zn. 3 T 3/68 z dne 13. prosince 1968.

Vyšší vojenský soud ve svém novém rozhodnutí vycházel z obsahu spisu, ale zejména z bezprostředně provedených důkazů při hlavním líčení, rovněž z expertízy znalců - historiků, kteří poukázali na skutečnost, že v poválečném vývoji byli příslušníci nekomunistického odboje diskvalifikováni na třídně i národně nespolehlivé a jejich činnost v odboji byla postupně překvalifikována na škodlivou a zločinnou.¹⁴⁴ Soud posuzoval kromě okolností bezprostředně souvisejících s určením viny obžalovaného také okolnosti a metody celého původního trestního řízení.

Co se týče vyjádření okolností, týkajících se československé vojenské mise, došel soud k závěru, že tyto informace byly britské straně sděleny spíše československými orgány v Londýně než obžalovaným, když tyto měly v předmětné době s britskou zpravodajskou službou úzký styk, a nelze mít za prokázané, že Píka skutečnosti ohledně mise britským zpravodajským orgánům prozradil. Převzetí finanční částky od příslušníka britské zpravodajské služby bylo sice prokazatelně zjištěno, avšak nelze učinit závěr v tom smyslu, že šlo o odměnu za spolupráci.

Agenturní zpráva, která v průvodním procesu představovala jeden z hlavních usvědčujících důkazů, byla soudem označena za prokázaný falzifikát, přičemž způsob, kterým byla vytvořena, *svědčí o tendenčnosti celého přípravného řízení.*

K údajnému sledování vyslance Fierlingera na Píkův pokyn soud uvádí, že nebylo prokázáno, že by tímto jednáním byla ČSR způsobena škoda, stejně jako nebylo prokázáno, že Píka československé orgány v Londýně nepravdivě informoval nebo svými zprávami zamýšlel poškodit zájmy ČSR či SSSR, a tedy nelze mít za prokázané ani to, že Píka zneužil moci mu svěřené. Ani s tvrzením, že Píka kladl překážky organizaci boje za osvobození ČSR, soud nesouhlasí, a považuje je za přesvědčivě vyvrácené provedenými důkazy.

¹⁴⁴ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. Rozsudek Vyššího vojenského soudu v Příbrami sp. zn. 3 T 3/68 z dne 13. prosince 1968.

Po zvážení všech okolností dospěl soud k závěru, že ani u jednoho skutku obžaloby nebylo bezpečně prokázáno, že by se stal, a při dodržení zásady presumpce neviny nelze rozhodnout jinak, než zprošťujícím rozsudkem. Generál Píka byl plně rehabilitován.

7.1. Potrestání viníků

Po roce 1989 bylo nutné se legislativně vypořádat s minulým režimem a jeho zločiny. V listopadu 1991 byl přijat zákon č. 480/1991 Sb., o době nesvobody, který proklamuje, že *v letech 1948 až 1989 komunistický režim porušoval lidská práva i své vlastní zákony*. V červenci 1993 byl přijat obsáhlejší zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, jehož preambule stanoví: *Parlament konstatuje, že Komunistická strana Československa, její vedení i členové jsou odpovědni za způsob vlády v naší zemi v letech 1948 - 1989, a to zejména za programové ničení tradičních hodnot evropské civilizace, za vědomé porušování lidských práv a svobod, za morální a hospodářský úpadek provázený justičními zločiny a terorem proti nositelům odlišných názorů, nahrazením fungujícího tržního hospodářství direktivním řízením, destrukcí tradičních principů vlastnického práva, zneužíváním výchovy, vzdělávání, vědy a kultury k politickým a ideologickým účelům, bezohledným ničením přírody, a prohlašuje, že ve své další činnosti bude vycházet z tohoto zákona*. Zákon je z velké části převážně proklamatorní, když dále konstatuje, že komunistický režim porušoval lidská práva, porušoval zásady demokracie, perzekvoval občany, komunistická strana byla zločinnou organizací a za její zločiny jsou *spoluodpovědni ti, kteří komunistický režim prosazovali jako funkcionáři, organizátoři a podněcovatelé v politické i ideologické oblasti*.

Praktický význam má § 3, který konstatuje, že protikomunistický odboj *byl legitimní, spravedlivý, morálně oprávněný a je hodný úcty*. Pro potrestání komunistických zločinů je pak významný zejména § 5: *Do promlčecí doby trestných činů se podle něj nezapočítává doba od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, pokud z politických důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby*. Rehabilitací nespravedlivě odsouzených se věnuje § 6: *Soud na návrh zruší či zmírní trest uložený za trestný čin, na který se nevztahuje rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, prokáže-li se během řízení, že jednání odsouzeného*

směřovalo k ochraně základních lidských a občanských práv a svobod ne zjevně nepřiměřenými prostředky.

Krátce po přijetí tohoto zákona skupina 41 poslanců podala k Ústavnímu soudu návrh na jeho zrušení pro neústavnost, nicméně Ústavní soud jej svým náleznem Pl.ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 zamítl. Nález Ústavního soudu byl v následujících letech mnoha soudci kritizován a odmítán a ustanovení § 5 zákona č. 198/1993 Sb. bylo před svou aplikací podrobováno pečlivému zkoumání, zda pod ně daný případ lze skutečně podřadit.¹⁴⁵

Pro potrestání aktérů politických procesů byl významným rozsudek Nejvyššího soudu ve věci soudce JUDr. Pavla Vítka, sp.zn. 7 TZ 179/99 ze dne 7. 12. 1999, v němž Nejvyšší soud podal definici justiční vraždy. Podle výkladu Nejvyššího soudu je nepřímým pachatelem trestného činu vraždy ten, *kdo úmyslně vynesl nespravedlivý rozsudek směřující k fyzické likvidaci odsouzené osoby.* Účastníky podle ustanovení o organizátorovi a návodci jsou pak ti, kteří *pojali záměr fyzicky zlikvidovat tuto osobu, zvolili rozsudek smrti za prostředek vedoucí k dosažení zamýšleného cíle, zinscenovali trestní řízení založené na falešném obvinění, ovlivnili soudní řízení tak, aby byl vynesena nespravedlivý odsuzující rozsudek, a využili k tomu svého faktického postavení nad soudem ve struktuře politické moci a státního mechanismu.*¹⁴⁶

JUDr. Vítek, který byl jedním z pěti soudců v tzv. babickém procesu, v němž bylo uděleno 11 trestů smrti, byl prvním představitelem komunistické justice, souzeným po listopadu 1989. Rozhodnutí Nejvyššího soudu (viz výše) založilo významný precedens pro potrestání dalších osob, které pomáhaly uskutečnit justiční divadla s tragickým koncem. Přesto se před soud kromě Vítka dostali jen další dva a trestní stíhání proti Vítkovi bylo následně Usnesením Městského soudu v Praze zastaveno, protože obžalovaný zemřel.

¹⁴⁵ KÜHN, Zdeněk. *Komunistické zločiny a jejich judikatorní reflexe po roce 1989.* In: BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel; ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví.* Masarykova Univerzita: Brno, 2009, str. 215.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7.12.1999 sp. zn. 7 Tz 179/99. Dostupné (online) v Aspi pod ID JUD21762CZ, cit. 1.6.2017.

Prokurátor v Píkově procesu JUDr. Karel Vaš byl v roce 2001 souzen za trestný čin vraždy. Soudem první instance byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání sedmi let, avšak Vrchní soud následně jako soud odvolací rozsudek zrušil a trestní stíhání Vaše zastavil, jelikož trestný čin byl již v roce 1994 promlčen.¹⁴⁷ Karel Vaš zemřel v roce 2012 ve svých 96 letech a až do své smrti trval na tom, že se žádného trestného činu nedopustil a že Píka si svůj osud zasloužil.

Jedinou představitelkou komunistické justice, která byla skutečně odsouzena, se tak stala Ludmila Brožová-Polednová, prokurátorka v procesu s Miladou Horákovou a spol., která byla v roce 2007 odsouzena k trestu odnětí svobody na 6 let. V roce 2010 jí však prezident Václav Klaus pro vysoký věk udělil milost, a Brožová-Polednová tak strávila ve vězení pouze rok a osm měsíců.

Jak přitom uvádí Utitz: *„Zdrcující většina věděla o tom, že obvinění jsou lživá, o metodách, jakými byla vynucována nepravdivá doznání, a přesto tito lidé vystupovali jako prokurátoři a soudci, soudli a odsuzovali k nejvyšším trestům.*¹⁴⁸

Plukovník Zadina, jehož znalecký posudek velkou měrou přispěl k Píkovu odsouzení, spáchal sebevraždu.

Bedřich Reicin byl v procesu s tzv. protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského uznán vinným z trestných činů velezrady, vyzvědačství a vojenské zrady, odsouzen k trestu smrti a 3. prosince 1952 popraven.

¹⁴⁷ Usnesení Vrchního soudu sp. zn. 11 To 49/01 ze dne 15. ledna 2002. Dostupné (online) na: <http://www.vrahem-z-povolani.cz/files/dokumenty/Vas-VS.pdf>, cit. 13. 2. 2017.

¹⁴⁸ UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. Dokořán, sr. 128.

8. Závěr

„Spravedlnosti bylo konečně učiněno zadost. Generál Píka byl plně rehabilitován. Život mu však už nikdo nevrátí. Jeho případ patřil k prvním „vlaštovkám“ procesů, vykonstruovaných podle sovětského vzoru a nechybělo v něm téměř nic – křivá svědectví, násilné výslechy, vyhrožování, překrucování výpovědí... Jediného se mu dosud nedostávalo – tělesného trýznění obžalovaného. I to se mělo časem objevit u jiných. Tam už zákony, obhajoby, právo chyběly vůbec.“¹⁴⁹

- Rastislav Váhala

Nástup totalitního režimu na přelomu 40. a 50. let minulého století znamenal postupný odklon a upuštění od veškerých hodnot, na nichž byl československý stát do té doby budován. Ideály Masaryka a Beneše o státě rovnocenném západním demokraciím byly odmítnuty a zapomenuty, a místo nich nastoupila vláda podle sovětského vzoru, kterému byly postupně přizpůsobovány všechny sféry politického i společenského života.

Období komunistické totality představuje obzvlášť temnou kapitolu československých právních dějin. Justice se stala služkou vládnoucí moci a spravedlnost pouhou frází, demokracie byla na dlouhá léta zcela popřena. Právo bylo ohýbáno a přizpůsobováno politické potřebě, nadto i nové právní předpisy byly bez skrupulí porušovány. Pro likvidaci skutečných i potenciálních oponentů se vládnoucí moc neštítala využít soudnictví, které se z nezávislé a nestranné složky moci stalo nástrojem k masové likvidaci nepohodných osob, prezentované jako spravedlivé potrestání nepřátel státu a zločinců. Tímto způsobem byl odstraněn nespočet nevinných lidí, velká část tehdejší elity národa i řada osob, které se neprovinily ničím, než svým postavením ve společnosti.

Proces s generálem Píkou předznamenává a nese všechny základní znaky vykonstruovaných, nezákonných procesů padesátých let. Příprava procesu a proces

¹⁴⁹ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 184.

samotný probíhaly podle předem připraveného scénáře za jediným účelem: dosáhnout výsledku, o němž bylo již dávno rozhodnuto. Generál byl zatčen bez zákonných podkladů, při jeho vyšetřování byly používány nezákonné metody. Cílem činnosti jeho žalobců bylo shromáždit, a v případě nutnosti i vytvořit kompromitující materiál, na jehož základě by mohlo být vyneseno rozhodnutí, které bylo předem vytvořeno vrcholnými politickými orgány. V důsledku nezákonné kumulace funkcí byl celý případ v rukou úzkého okruhu lidí. Obhajoba nebyla umožněna, důkazy ve prospěch obviněného nebyly připuštěny, přesto ani výběr důkazů neprokazuje tvrzení obžaloby. Základní usvědčující dokument byl prokazatelně falzifikát a znalecký posudek byl vytvořen neobjektivně a za účelem podpory obžaloby. Rozhodující soud hrál v celém divadle pouze roli zprostředkovatele, který měl procesu dodat zdání legality. Celé trestní řízení bylo od začátku, zejména prostřednictvím Reicina a Vaše a podle pokynů politických špiček, vedeno za účelem uložení absolutního trestu a likvidace nepohodlné osoby. V případě, že by soud postupoval správně, v souladu s platnými zákony, a ctil základní právní zásady, odsuzující rozudek by nikdy nemohl být vyneseno. Skutečné objektivní důkazy hovoří zcela jasně o generálově nevině.

Proces s generálem Píkou byl počátkem perzekuce občanů, kteří nesouhlasili se změnami po únoru 1948 a jakýmkoliv způsobem to dávali najevo.¹⁵⁰ Generál Píka se stal jednou z prvních obětí rozjíždějícího se mechanismu na odstraňování nepřátel, průběh jeho procesu nebezpečným precedentem předznamenávajícím další vývoj a preventivní likvidaci celé řady velkých osobností českého národa a nevinných lidí. Životopis generála Píky byl řadu let záměrně vykládán v rozporu s historickou skutečností a byly mu upírány pocty, které si po právu zasloužil.

Generál Píka byl odstraněn preventivně a jako výstraha ostatním. Učinit jednoznačný závěr o důvodu, pro nějž musel zemřít, není možné. Byla hlavní příčinou Píkova pozice v armádě, přirozená autorita a obliba nejen mezi podřízenými, ale i nadřízenými, jeho blízkost k prezidentu Benešovi a londýnské vládě či znalost sovětských metod a

¹⁵⁰ VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliadora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992, str. 137.

poměrů, panujících v internačních táborech? Nebo snad tím hlavním důvodem byla jednoduše osobní antipatie Reicina, který využil své pozice k tomu, aby se zbavil nenáviděného rivala? Podle Milana Píky se generál stal *nikoli obětí nějaké nepravosti svých činů a snah, nýbrž obětí nesprávného názoru soudu o těchto skutečích a snahách. Je nutno říct, že zahynul v konfliktu historie a politiky.*¹⁵¹

Osoby, které zinscenovaly tragický konec Píkova života, nebyly nikdy v pravém slova smyslu potrestány. Ti, kteří se nestali obětí vlastního režimu, se většinou nedožili let demokracie, prokurátor Vaš, který byl jako jediný postaven před soud, byl obžaloby zproštěn. *Všichni, kdo působili v tomto nekontrolovatelném mechanizmu, nesou za politické procesy přímou odpovědnost. Existoval rozdílný stupeň podílu na nezákonnostech, ale tyto diference znamenají jen různou míru odpovědnosti a nic nemění na odpovědnosti všech. Nikdo nemůže být předem vyjmut, protože každý měl možnost z mechanismu odejít.*¹⁵²

*Je samozřejmě možné ptát se také tak, do jaké míry jsou zodpovědni jednotlivci a do jaké míry systém. Protože však tito jednotlivci jsou zároveň tvůrci systému, nelze tyto dvě otázky od sebe oddělit.*¹⁵³

Ačkoliv bylo bezpečně prokázáno a mnohokrát napsáno, že celý proces byl pouze divadlem, připraveným komunisty, že Píka činy, za které byl odsouzen, nespáchal, že komunistický režim byl totalitou porušující základní práva občanů a komunistická strana zločineckou organizací, lze do dnešního dne nalézt publikace a osoby, tvrdící opak. Ani dnešní komunistická strana se se svou minulostí dosud se ctí nevyrovnala. Zločiny a vraždy často veřejně hodnotí jako chyby a omyly, osoby, které stály v popředí totalitního režimu, mnohdy dodnes oslavuje jako významné osobnosti.

¹⁵¹ Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. PÍKA, Milan. *Žádost o zahájení rehabilitačního řízení*. Bratislava: 10.9.1966.

¹⁵² KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, str. 214.

¹⁵³ UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990, str. 129.

O zločinech komunistického režimu bylo již napsáno mnoho, přesto stále zůstává mnoho těch, které nebyly dostatečně probádány, objasněny a předloženy veřejnosti. Proto se domnívám, že je třeba se těmto tématům stále věnovat a nenechat toto temné období československých dějin upadnout v zapomnění, neboť se neříká nadarmo, že *národ, který zapomněl svou minulost, je odsouzen ji prožívat znovu.*

9. Seznam zkratk

ČSR	-	Československá republika
KSČ	-	Komunistická strana Československa
MNO	-	Ministerstvo národní obrany
OBZ	-	Obranné zpravodajství
ONV	-	Okresní národní výbory
plk.	-	plukovník
Protektorát	-	Protektorát Čechy a Morava
SNB	-	Sbor národní bezpečnosti
sp.zn.	-	spisová značka
SSSR	-	Svaz Sovětských Socialistických republik
StB	-	Státní bezpečnost
ÚV KSČ	-	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB	-	Veřejná bezpečnost

10. Použitá literatura

10.1. Archivní prameny

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Soubor pozůstalosti gen. H. Píky. SVOBODA, Ludvík. *Dopis: předsedovi Akčního výboru Národní fronty Aloisi Čepičkovi*. 13. března 1948.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Trestní oznámení na generála Heliadora Píku od MNO a náčelníka hl. štábu gen. B. Bočka Vrchnímu vojenskému prokurátorovi. 12. května 1948.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. PÍKA, Heliodor. *Žádost o abolicí*. Praha: 2. července 1948.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Obžaloba státní prokuratury. 27. prosince 1948.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Ministerstvo národní obrany. Zamítnutí žádosti o abolicí. Nedatováno.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. plk. ZADINA. *Znalecký posudek v trestní věci div. gen Heliodor Píka*. 11. ledna 1949.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Protokol ze zasedání Vojenského komitétu při ÚV KSČ dne 21. ledna 1949.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Rozsudek Státního soudu sp.zn. Or-I-38/48 ze dne 28. ledna 1949.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. PÍKA, Heliodor. *Žádost o milost k panu prezidentu republiky*. 12. dubna 1949.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Osobní spis trestance: Píka Heliodor. Nedatováno.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. PÍKA, Milan. *Žádost o zahájení rehabilitačního řízení*. Bratislava: 10. září 1966.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Rozsudek Vyššího vojenského soudu v Příbrami sp. zn. 3 T 3/68 z dne 13. prosince 1968.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. Rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 56 T 7/2001 ze dne 15. června 2001.

Slezské muzeum v Opavě, Národní památník II. světové války, Hrabyně. PÍKA, Milan. *Životopis armádního generála i.m. Heliadora Píky*. Únor 2003.

10.2. Tiskem vydané prameny

GRONSKÝ, Ján. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II, 1945-1960*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1210-0.

ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl I.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. ISBN 80-86621-03-0.

ŠIMÁNKOVÁ, Alena; VOREL, Jaroslav a kol. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech. Díl II.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. ISBN 80-86621-05-7.

10.3. Právní předpisy

Zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 19/1855 ř.z., vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech

Zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.

Zákon č. 50/1923 Sb., zákon na ochranu republiky

Zákon č. 91/1934 Sb. z. a n., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech

Dekret č. 16/1945 Sb. ze dne 19. června 1945, o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, tzv. velký retribuční dekret

Dekret č. 138/1945 Sb. ze dne 27. října 1945, o trestání některých provinění proti národní cti, tzv. malý retribuční dekret

Zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

Zákon č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů

Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

Zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu

Zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce

Zákon č. 247/1948 Sb. o táborech nucené práce

Zákon č. 286/1948 Sb., o Národní bezpečnosti

Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízením soudním

Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní

Zákon č. 89/1950 Sb., trestní řád správní

Zákon č. 480/1991 Sb., o době nesvobody

Zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu

10.4. Internetové zdroje

Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 231/1948 Sb., zákon na ochranu lidově demokratické republiky. Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0094_01.htm, cit. 9. 2. 2017.

Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 232/1948 Sb., o Státním soudu. [online] Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0095_01.htm, cit. 9. 2. 2017.

Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 286/1948 Sb., o národní bezpečnosti. [online] Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0158_00.htm, cit. 9. 2. 2017.

Návrh a důvodová zpráva k zákonu č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. [online] Dostupné (online) na: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0160_04.htm, cit. 9. 2. 2017.

Úvodní řeč zpravodaje poslance dr. Kokeše na schůzi Národního shromáždění dne 11. 7. 1950. *Stenoprotokol ze schůze Národního shromáždění dne 11. 7. 1950.* Dostupné (online) na: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/046schuz/s046001.htm>, cit. 9. 2. 2017.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7.12.1999 sp. zn. 7 Tz 179/99. Dostupné (online) v Aspi pod ID JUD21762CZ, cit. 1.6.2017.

Usnesení Vrchního soudu sp. zn. 11 To 49/01 ze dne 15. ledna 2002. Dostupné (online) na: <http://www.vrahem-z-povolani.cz/files/dokumenty/Vas-VS.pdf>, cit. 13. 2. 2017.

www.aspi.cz

www.beck-online.cz

www.modernidejiny.cz

www.totalita.cz

www.ustrcr.cz

10.5. Monografie a sborníky

BENČÍK, Antonín; RICHTER, Karel. *Tragický osud generála Heliodora Píky.* Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2014. ISBN 978-80-87493-65-6.

BENČÍK Antonín; RICHTER Karel: *Vražda jménem republiky. Tragický osud generála Heliodora Píky.* Ostrov: Praha, 2006. ISBN 80-86289-47-8.

BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK, Lukáš; KUKLÍK, Jan; ŠOUŠA, Jiří a kol. *Právnícká dvouletka.* Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-52-0.

BLÁHOVÁ, Ivana; BLAŽEK, Lukáš; BOŠTÍK, Martin; STARÁ Tereza. *Jménem republiky!: osm případů zvláště komunistické justice.* Praha: Auditorium, 2015. ISBN 978-80-87284-55-1.

GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné.* In: BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel; ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví.* Masarykova Univerzita: Brno, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7.

- HEJL, Vilém. *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha: Univerzum Praha, 1990. ISBN 80-85207-01-X.
- KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-024-4.
- KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0145-8.
- KAPLAN, Karel; PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1.
- KŮHN, Zdeněk. *Komunistické zločiny a jejich judikatorní reflexe po roce 1989*. In: BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel; ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Masarykova Univerzita: Brno, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7.
- KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.
- UTITZ, Bedřich. *Neuzavřená kapitola: politické procesy padesátých let*. Praha: Lidové nakladatelství, 1990. Dokořán. ISBN 80-7022-091-0.
- VÁHALA, Rastislav. *Smrt generála: [vzpomínky na Heliodora Píku]*. Praha: Melantrich, 1992. ISBN 80-7023-124-6.
- VEBER, Václav. *Osudové Únorové dny 1948*. Nakladatelství Lidové Noviny: Praha, 2008. ISBN 978-80-7106-941-6.

Resumé

Název práce: Proces s generálem Heliodorem Píkou

Předmětem této práce je rozbor procesu s generálem Heliodorem Píkou ve světle společenských a legislativních změn ve 40. letech 20. století, pomocí něhož se autorka snaží odpovědět na otázku, v jakých ohledech byly v trestním řízení, vedeném proti generálu Píkovi, porušeny platné zákony a základní právní zásady, a co tyto nezákonnosti umožnilo. Práce obsahuje nástin politické a společenské historie Československa od konce druhé světové války do konce 40. let 20. století, analýzu právních změn a nově přijatých právních norem, na jejichž základě byly následně konány politické procesy, popis typických rysů politických procesů a jejich klasifikaci a zejména podrobný rozbor procesu s generálem Píkou.

Práce se skládá ze šesti kapitol, z nichž první tři se věnují nutnému teoretickému rámci problematiky, který je potřebný pro následný rozbor a pochopení samotného předmětu práce. První kapitola přibližuje historický a politický vývoj na našem území od konce druhé světové války až po převzetí moci komunistickou stranou. Druhá kapitola se věnuje právním změnám, které se uskutečnily v tomto období a po únoru 1948, a měly vliv na podobu soudních procesů a trestních řízení vůbec. Třetí kapitola popisuje život a působení generála Píky.

V dalších třech kapitolách práce autorka podrobně rozebírá trestní řízení proti generálu Píkovi od zatčení až po výkon rozsudku, analyzuje jednotlivé dokumenty a postupy zúčastněných orgánů a osob, následně rozebírá též obnovu řízení v 60. letech. Závěr práce je věnován odpovědnosti a potrestání viníků.

Diplomová práce je zakončena závěrem, v němž jsou shrnuty nejdůležitější poznatky, získané rozбором procesu a kontextu jeho uskutečnění, a který vyhodnocuje zjištění, učiněná v rámci hledání odpovědí na otázky, vytyčené v úvodu práce.

Summary

Title of the thesis: Trial of general Heliodor Píka

The object of this work is to analyze the process of General Heliodor Píka in the light of social and legislative changes in the 40s of the 20th century, through which the author tries to answer the question of in what ways the applicable laws and basic legal principles were violated in the criminal proceedings conducted against general Píka and what allowed these violations. The thesis contains an outline of the political and social history of Czechoslovakia since the end of World War II until the end of the 40s of the 20th century, analysis of legal changes and newly adopted legal rules on the basis of which the political processes were later held, description of patterns and classification of political processes, and in particular a detailed analysis of the process of General Píka.

The work consists of six chapters, the first three contain the necessary theoretical framework of the issue, the disclosure of which is required for subsequent analysis and understanding of the very subject of the thesis. The first chapter describes historical and political development of our country since the World War II up until the takeover of power by the Communist Party. The second chapter is dedicated to legal changes that have taken place in this period and after February 1948, which had an influence on the form of lawsuits and overall criminal proceedings. The third chapter describes life and actions of General Píka.

In the next three chapters, the author analyzes in detail the criminal case of General Píka from arrest to the execution of the judgment, analyzes various documents and procedures of the participating public bodies and persons, subsequently analyzes the retrial in the 60s. The conclusion is dedicated to responsibility and punishment of the culprits.

The thesis is finished by the conclusion that summarizes most important knowledges, obtained by analysis of the process and the context of its realisation, and which assesses the findings in searching for answers to the questions outlined in the introduction.

Klíčová slova / key words

Politické procesy / Political trials

Komunistický režim / communist regime

Heliodor Píka